ГАЗЭТА БЕЛАРУСАЎ У ВОЛЬНЫМ СЬВЕЦЕ ЦАНА — PRICE ¢ 50

Беларус

BIELARUS — BYELORUSSIAN NEWSPAPER IN THE FREE WORLD
POST ADDRESS: BIELARUS, P. O. BOX 109, JAMAICA, N. Y. 11431, Tel.: AX 1-8038

Год XIX. № 152 Нью Ёрк December — Сьнежань 1969. New York Vol. XIX. № 152

УСІМ НАШЫМ СУРОДЗІЧАМ У ВОЛЬНЫМ СЬВЕЦЕ
ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ
І ШЧАСЬЛІВАГА
НОВАГА 1970 ГОДУ
АД ШЧЫРАГА СЭРЦА ЖАДАЕ

Рэдакцыйная Калегія „БЕЛАРУСА"

Яго Высокапраасьвяшчэнства Праасьвяшчэнейшага
АРХІЯПІСКАПА БАПЦ ВАСІЛЯ
шчыра вітаем з 20-мі ўгодкамі ягонага япіскапскага сану, якім быў удастоены 19 сьнежня 1949 году ў Розэнгайме, у Заходняй Нямеччыне, ды ад усяго сэрца жадаем Яму далейшае плённае дзейнасьці Богу на славу, Бацькаўшчыне на карысьць.

Рэдакцыйная Калегія „БЕЛАРУСА"

БЕЛАРУСКАЯ КРАЁВАЯ АБАРОНА

(Да 49-ых угодкаў Слуцкага паўстаньня й 25-ых угодкаў утварэньня БКА)

Для нацыянальнае беларускае гісторыі падзеі 1941-45 гадоў маюць, бязумоўна, першараднае значэньне, бо ў гэны кароткі адрэзак часу была прадэманстраваная патэнцыяльная сіла й рашучая дынаміка беларускага народу ў імкненьні здабыць сваю дзяржаўную незалежнасьць.

Навет вельмі кароткі павярхоўны аналіз нашых нацыянальных сілаў напярэдадні Другое сусьветнае вайны змусіў-бы бадай найбольшага аптымістага й прыхільніка беларускае справы задумацца ды зрабіць бадай нэгатыўны выснӑу што да будучыні беларускае незалежніцкае ідэі. Што ў нашым нацыянальна-незалежніцкім руху на Беларусі было напярэдадні вайны? Бальшавікі, праводзячы народазабойчую палітыку Масквы, за пэрыяды чыстак 1930-33 і 1937 гадоў вынішчылі блізу ўсю нацыянальна думаючую, у тым ліку й камуністычную інтэлігенцыю; быў таксама вывезены й закатаваны на ссылках увесь сьведамы беларускі актыў зь вёскі й сяла. У Польшчы беларускі нацыянальны рух знаходзіўся амаль на нулявой стадыі дзеля зьнішчэньня яго польскімі ўладамі. Бадай зусім замерла беларускае жыцьцё ў Лацьвіі й Ліцьве. Дзейнасьць беларускае палітычнае эміграцыі ў канцы 30-ых гадоў моцна аслабла й сталася мала эфэктыўнай дзеля беднасьці й малое колькасьці эміграцыі. Апошняя й найбольш адмоўная характарыстыка тае пары была ў тым, што ўвесь дзяржаўны і адміністрацыйны апарат на беларускіх тэрыторыях быў цалкам пад кантролем НЯБЕЛАРУСКАГА элемэнту. У гэткім палажэньні былі беларускі нацыянальны рух і беларуская тэрыторыя напярэдадні 2-ое сусьветнае вайны.

Надыйшла вайна Нямеччыны з Савецкім Саюзам. Адразу-ж і ваенная завіруха ані не паспрыяла беларускаму руху. У Немцаў, трэба сьцьвердзіць, ня было поўнага пляну ў дачыненьні да тых народаў і тэрыторыяў, якія за некалькі дзён і тыдняў ваіны апынуліся пад нямецкім панаваньнем.

Калі ў пляне ваенна-стратэгічным, распрацаваным Гітлерам, у пляне гаспадарча-эканамічным Гэрынга ўсё ішло бадай як па масьле, дык у пляне палітычным, распрацаваным Розэнбэргам, Немцам прыходзілася рабіць крутыя павароты й зыгзагі. Напярэдадні вайны Немцы й сам Розэнбэрг, глядзелі на Украіну, Беларусь, Каўказ і Балтыцкія краі, як на саюзнікаў. У першыя-ж дні вайны гэтыя пляны былі замененыя адзіным плянам — зрабіць з гэтых народаў рабоў, а іхныя тэрыторыя ператварыць у нямецкія калёніі. Выкананьне гэтага пляну прыняло жахлівыя формы й памеры пасьля адстаўкі восеняй 1941-га году фэльдмаршала фон Браўхіча — пагляд ягога зводзіўся да простае формулы — ПЕРАМАГЧЫ БАЛЬШАВІЗМ ЗМОГУЦЬ ТОЛЬКІ НАРОДЫ АПАНАВАНЫЯ БАЛЬШАВІКАМІ.

Вось у такіх абставінах напрыканцы 1941 году і пачынаў працу і канталізацыю беларускі нацыянальны незалежніцкі рух.

Арганізацыйная праца і стварэньне апарату ішло на некалькіх напрамках — стварэньне беларускіх школаў, адміністрацыі, судоў, беларускае царквы і, што найгалоўнейшае — БЕЛАРУСКАЕ ЗБРОЙНАЕ СІЛЫ. Адзначаючы-ж 25-годзьдзе Беларускае Краёвае Абароны, мы ня можам разглядаць ейнае дзейнасьці, не закрануўшы й іншых дзялянак тагачаснага беларускага арганізацыйнага й грамадзкага жыцьця — школьніцтва, Беларускай Самапомачы, беларускага друку, арганізацыяў моладзі ды інш., бо ўсе яны — гэта вязьмы аднаго ланцуга, ланцуга Беларускага Дзяржаўніцкага Нацыянальнага Руху.

І тым ня меней ёсьць поўныя фактары й характарыстыкі, якія вылучаюць Беларускую Краёвую Абарону з цэлага шэрагу падзеяў і зьяваў.

Асноўнай характарыстыкай, якая дазваляе вылучыць БКА — гэта тое, што БКА была беларуская нацыянальная армія — факт і падзея зусім новая ў нашай навейшай гісторыі. І запраўды, калі глянем назад у нашую новую гісторыю, дык за апошнія 70 год у нас былі ў поўныя часы і сваё нацыянальнае школьніцтва, і свой адміністрацыйны апарат, і беларуская царква. Былі ў нас таксама й беларускія вайсковыя аддзелы, прыкладам, войскі БНР Слуцкага паўстаньня, а збройная барацьба беларускіх паўстанцаў цягнулася да канца 1920-ых гадоў.

Але ў нас ня было АРМІІ, як інстытуцыі, адзінае арміі із сваім штабам, сваімі ахвіцэрскімі кадрамі і сваёй уніформай, сваімі традыцыямі — і вось гэтага наш беларускі рух дасягнуў, стварыўшы Беларускую Краёвую Абарону.

Гэты вызначальны элемэнт ПЕРШАСЬЦІ ў нашай новай гісторыі і важнасьці, як вышэйшае формы дзяржаўнае структуры, вылучае Беларускую Краёвую Абарону далёка ўперад ад усіх падзеяў у беларускім нацыянальным жыцьці падчас 2-ое сусьветнае вайны.

Да стварэньня БКА дайшло не адразу. Напачатку былі толькі аддзелы паліцыі, асобныя спэцыяльныя батальёны, аддзелы набраныя вылучна з палонных чырвонаармейцаў для барацьбы з партызанамі — праўда гэтыя апошнія былі амаль цалкам, пад нямецкім камандаваньнем, хоць і мелі назовы як Ухходня-Бабруйскі полк, батальён Бярэзіна, батальён Прыпяць і таму падобныя.

З утварэньнем Самаахову пачалася новая стадыя ў стварэньні беларускае арміі — пачалося падыхтаваньне беларускага камандзерскага складу, былі зарганізаваныя курсы першкаленьня ахвіцэраў і падахвіцэраў.

Гэткім чынам, пачаткі БКА сягаюць каранямі ў дзясяткі і соткі разрозьненых як паводля характару, гэтак і паводля функцыяў адзінак. Гэта адносіцца да канца 42-га й пачатку 43-га гадоў. Але як ведама, у гэты час сытуацыя на савецка-нямецкім фронце пачынала зьмяняцца. Немцы йзноў перагледалі сваю праграму і пляны ў дачыненьні да падбітых народаў. Цяпер Розэнбэрг вярнуўся назад да сваіх ранейшых плянаў, каб зрабіць саюзнікаў на Ўсходзе. У сваіх выказваньнях напрыканцы 42-га году Розэнбэрг выказваўся навет за тое, каб сталіцай Беларусі стаўся Смаленск, а мяжа маскоўска-беларуская праходзіла-б 250 км. на захад ад Масквы. Дзякуючы гэткім палітычным абставінам, намячаліся галоўныя лініі на супрацоўніцтва паміж беларускім нацыянальным рухам і Нямеччынай. Напрыканцы 1943-га году Немцы згадзіліся на зарганізаваньне Беларускае Цэнтральнае Рады, а БЦР-жа, у сваю чаргу, вельмі хутка і, улічваючы абставіны, вельмі эфэктыўна паклікала да жыцьця ахвіцэрскі штаб і абвесьціла мабілізацыю ў беларускую армію — Беларускую Краёвую Абарону.

Няма хіба патрэбы спыняцца на абставінах і цяжкасьцях, якія напаткаліся на шляху арганізацыйнага стварэньня БКА.

І тым ня менш, ужо ў красавіку-травені 1944 станавілася ясным, што ўсе цяжкасьці да стварэньня Беларускае Арміі перамагаюцца і неўзабаве будуць пераможаныя. Як выглядала, на працягу лета-восені 1944 году Беларусы маглі-б мець ужо вялікую беларускую армію.

Паўстае лягічнае пытаньне — як гэта магло стацца? Чым можна вытлумачыць, што з паасобных разрозьненых вайскоўцаў і паліцэйскіх адзінак, пры найбольш няспрыяльных абставінах была створаная адзіная, пад адзіным кіраўніцтвам армія — Беларуская Краёвая Абарона. Тлумачыць і вытлумачыць гэта можна толькі адзіным панятым — гэтую армію тварылі беларускі нацыянальны ўздым — прыгнутасьць духу, зразуменьне вялічыні й адказнасьці мамэнту, ці кажучы іншымі словамі — зразуменьне беларускім народам неабходнасьці патрэбы стварэньня беларускае збройнае сілы. І толькі дзякуючы беларускаму нацыянальнаму ўздыму і імкненьню да адраджэньня беларускае дзяржаўнасьці — стварэньне Беларускае Краёвае Абароны сталася магчымым.

Усім нам ведамы далейшы ход падзеяў і лёс як БКА, гэтак і іншых беларускіх арганізацыяў і ўстановаў.

Аднак ня гледзячы на незайздросныя абставіны, наш рух працягваў дзейнасьць і далей.

І сягоньня адзначаючы 25-ую гадавіну Беларускае Краёвае Абароны, трэба адцеміць і падкрэсьліць некалькі мамэнтаў. Першае:

Дарма, што нашая праца як на адзяку вайсковым ці іншым палях дзе спынілася ня так, як-бы нам хацелася. Важнае ў нашай працы было тое, што яна дала штуршок далейшаму развіцьцю беларускага назалежніцкага руху.

Другое:

Нягледзячы на самыя няспрыяльныя абставіны працы, беларускім працаўнікам у вялікай меры ўдалося паказаць, што праца вялася для Беларусі й беларускага народу, а не для Немцаў.

Трэйцяе:

Арганізацыя БКА ў прыватнасьці мае першараднае значэньне, бо гэта быў акт піянэрскі, акт, які, заклаў пачаткі рэгулярнае беларускае нацыянальнае вайсковасьці — свой рэгулямін, свае песьні, традыцыі й галоўнае, сваё ахвіцэрства. Гэты факт сяньня бадай што найбольш непакоіць бальшавікоў.

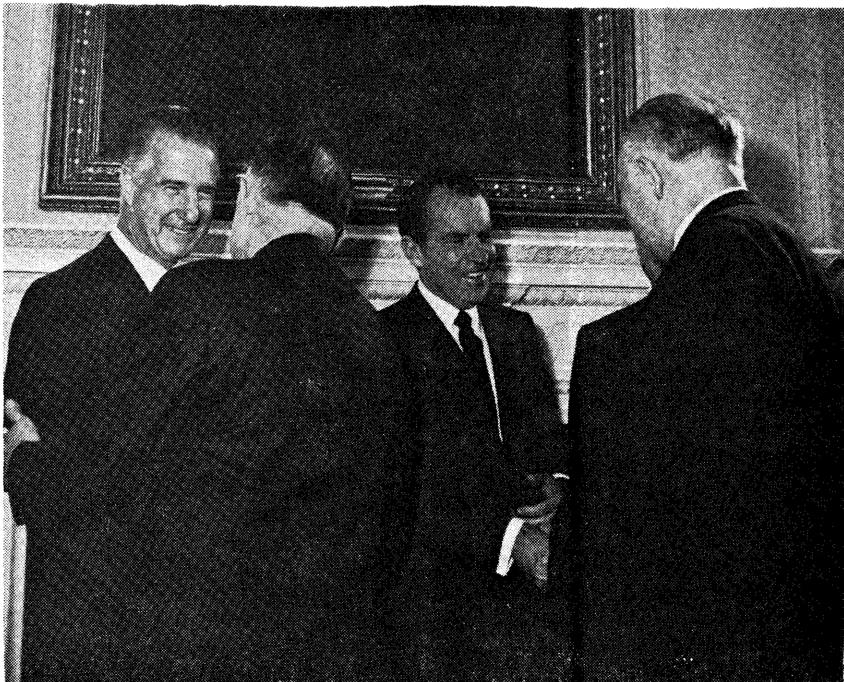
В. Кіпель

ІНЖ. ЯНКА БРУЦКІ НАВЕДАЎ НЬЮ ЁРК

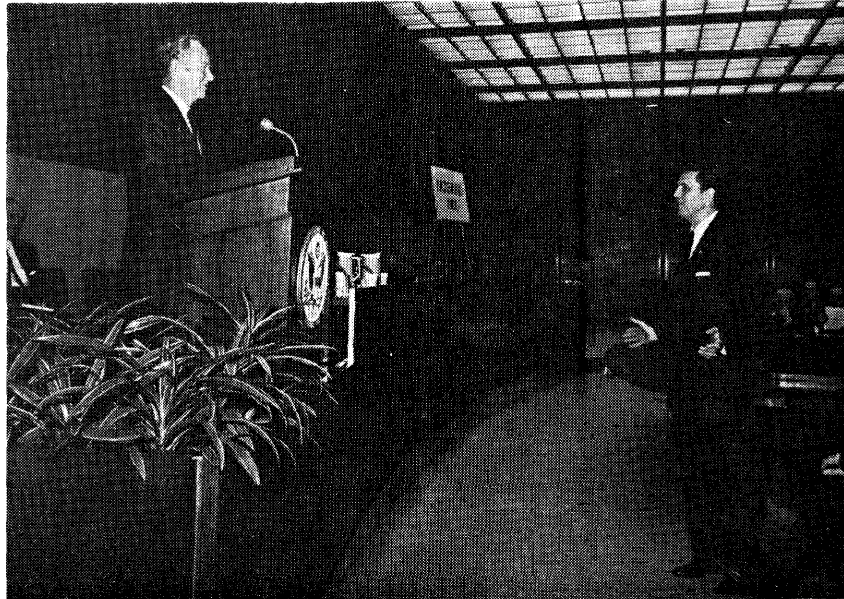
У нядзелю 2 лістапада інж. Янка Бруцкі наведаў Беларусаў Нью Ёрку. Пасьля Божае Службы ў Катэдральным Саборы БАПЦ сьв. Кірылы Тураўскага ў Брукліне ў залі Беларускага Грамадзкага Цэнтру (пад царквой) быў зладжаны ў гонар гасьця сьціплы пачастунак. Далёкага гасьця віталі старшыня Нью-Ёркскага Акругова Аддзелу БАЗА М. Тулейка, старшыня Царкоўнае Рады мясцовае Парахвіі й старшыня Фундацыі імя Пётры Крэчэўскага інж. М. Гарошка і Уладыка Васіль. На заканчэньне інж. Я. Бруцкі паінфармаваў аб жыцьці беларускае калёніі ў Каліфорніі.

Інж. Янка Бруцкі ведамы, як актыўны й адданы працаўнік на беларускай грамадзкай ніве. Дагэтуль ён ачольвае Аддзел БАЗА ў Лёс Анджэлес, як ягоны старшыня, ды прыймае актыўны ўдзел, як прадстаўнік ад Беларусаў у Арганізацыі Паняволеных Народаў у Каліфорніі. Скончыўшы вышэйшыя студыі ў Канадзе, ён быў старшынём Згуртаваньня Беларусаў Канады ў Таронта, а ў ЗША, да свайго пераезду ў Каліфорнію, на працягу двух год працаваў у Дэтройце й быў старшынём Дэтройцкага Аддзелу БАЗА.

З КАНФЭРЭНЦЫІ НАЦЫЯНАЛЬНАСЬЦЯЎ ЗША

Прэзыдэнт ЗША Рычард Ніксан вітаецца з Галоўным Рэдактарам „Беларуса" Д-рам Ст. Станкевічам падчас прыняцьця ў Белым Доме ўдзельнікаў Першай Канфэрэнцыі Нацыянальнасьцяў ЗША 29-31 кастрычніка ў Вашынгтоне, пра якую пісалася ў папярэднім нумары нашае газэты. Побач зьлева Віцэ-Прэзыдэнт ЗША Сьпіро Агню.

У Дзяржаўным Дэпартаманьце ЗША. Калі Дзяржаўны Сакратар ЗША Вільям Б. Роджэрс закончыў свой даклад для ўдзельнікаў Канфэрэнцыі, Дырэктар Аддзелу Нацыянальнасьцяў Усеамэрыканскага Рэспубліканскага Камітэту Лясьлё С. Пастор выказвае яму падзяку ад імя прысутных

Сакратар Дэпартаманту Дома- й Горадабудаўніцтва ЗША Джордж Ромні з жонкаю (пасярэдзіне) з удзельнікамі Канфэрэнцыі. Зьлева беларускі прадстаўнік д-р Ст. Станкевіч

BIELARUS
Byelorussian Newspaper in the Free World
Published monthly by
BYELORUSSIAN-AMERICAN ASSOCIATION, Inc.,
166 — 34 Gothic Drive, Jamaica, N. Y. 11432.
Subscription $ 6.00 yearly.

„БЕЛАРУС" — Газэта Беларусаў у Вольным Сьвеце
Выходзіць месячна. Рэдагуе Калегія.
Выдае: Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне
Выпіска зь перасылкаю — 6 дал. на год.

"... КАБ НЯ ЎМЕРЛІ"

Колькі апошніх гадоў ды асабліва сёлетні 1969 год былі асабліва панурымі й цяжкімі ў нацыянальным жыцьці беларускага народу ў паняволенай Бацькаўшчыне. Пэрыяд, што сяньня перажывае беларускі народ, з гледзішча на ягоны пагромны характар, можна супаставіць з пэрыядам сталінаўскіх пагромаў 30-ых гадоў. Тады пракацілася колькі хваляў масавага фізычнага нішчэньня народу: арыштаў, расстрэлаў, высылак, раскулачваньня, а ўсё гэта аслабіла беларускую нацыянальную патэнцыю на даўгія гады й спыніла нацыянальна-культурнае разьвіцьцё беларускага народу. Гэта былі гады крывавага фізычнага, а разам зь ім і нацыянальнага гэнасыду.

Сяньня-ж, пасьля кароткага пэрыяду дэсталінізацыі, хоць фізычнае нішчэньне народу не праводзіцца, шалее ў куды большым разьмеры і ў больш вырафінаваных формах нішчэньне нацыянальнае, нацыянальны гэнасыд у літаральным значаньні гэтага слова.

Вось адно колькі з цэлае процьмы канкрэтных прыкладаў і фактаў.

Усе вышэйшыя навучальныя ўстановы Беларусі, за вынняткам факультэтаў беларускае мовы й літаратуры, працуюць на расейскай мове. Заснаваны з пачаткам сёлетняга навучальнага году другі, пасьля Менскага, Гомельскі Дзяржаўны Унівэрсытэт, замест стацца новым нацыянальна-культурным дасягненьнем, фактычна стаўся яшчэ аднэй цьвярдыняй русыфікацыі.

Пачаткавае й сярэдняе школьніцтва, афіцыйна й паводля назову ў большыні беларускае, у меншыні, асабліва ў гарадох, расейскае, практычна ўсё яно расейскае, бо навучаньне ў гэтых школах, за вынняткам беларускае мовы й літаратуры, як прадметаў, вядзецца парасейску. Як сьцьвердзіў канадзкі пэдагог украінскага паходжаньня Джон Коляскі, якому ўдалося пабыць два гады ў СССР, у сваёй выдадзенай у 1968 г. кнізе "Education in Soviet Ukraine", навет у сталіцы „незалежнай" БССР, у Менску няма ніводнае школы зь беларускаю моваю навучаньня.

З усяе кніжнае прадукцыі БССР выходзіць апошнімі гадамі ў сярэднім менш за 20% кніжак на беларускай мове, тымчасам як на мове расейскай — звыш 80%.

Пачынаючы ад 1957 г., беларуская творчая інтэлігенцыя сыстэматычна выступае супраць гэткай ненармальнай зьявы, што з 11-ёх прафэсійных тэатраў Беларусі ўсяго тры зь іх працуюць на беларускай мове. Не зважаючы на гэта, тэатраў беларускіх не пабольшала.

На працягу апошняга дзесяцігодзьдзя ня спыняліся патрабаваньні беларускага грамадзтва, каб фільмы студыі „Беларусьфільм" мелі беларускі нацыянальны характар і ствараліся беларускімі мастацкімі сіламі, што ведаюць мову й нацыянальныя асаблівасьці Беларусі. Калі-ж патрабаваньні гэтыя асабліва войстра прагучэлі на Другім зьезьдзе беларускіх кінаматаграфістых у 1967 годзе, дык старшыня Камітэту кінаматаграфіі Савету міністраў БССР Б. Паўлёнак афіцыйна заявіў, што гэтыя патрабаваньні „пахнуць нацыяналізмам".

І гэтак у кажнай галіне беларускага культурнага й грамадзкага жыцьця.

У апошнім дзесяцігодзьдзі Камуністычная партыя пашырае тэзу, сэнс якой той, **што русыфікацыя ня ёсьць русыфікацыяй,** а быццам зусім натуральным і карысным дабравольным працэсам удасканаленьня, пашырэньня й паглыбленьня нацыянальнае існасьці нерасейскіх народаў СССР. Практычна працэс гэты ўжыцьцяўляецца ў вызнаньні расейскае мовы, як **другой роднай мовы** нерасейскіх народаў, у тым ліку й беларускага народу. Але прынцып двумоўя ўжыцьцяўляецца адно ў дачыненьні да нерасейскіх народаў, а не ў дачыненьні да народу расейскага, якому дазволена мець адну родную мову.

Шалёны русыфікацыйны наступ сустракае, аднак, моцны супраціў і супрацьдзеяньне з боку нацыянальнае інтэлігенцыі. Ідучы за запаветам бацькі беларускага адраджэньня Францішка Багушэвіча — **„Не пакідайце-ж мовы нашай беларускай, каб ня ўмерлі!"** — на абарону роднае мовы выступілі сяньня найбольш дружна беларускія паэты й пісьменьнікі, як і наагул дзеячы беларускае культуры. Сярод беларускіх паэтаў, асабліва маладога й наймалодшага пакаленьня няма бадай што ніводнага, які-б ня выступаў з праграмовымі вершамі ў вабароне роднае мовы, зь вершамі, у якіх бязьмежная любасьць, культ і піетызм да роднае беларускае мовы ня быў-бы найвышэйшым нацыянальным наказам. Затое ў сотняў сучасных беларускіх паэтаў ня знойдзецца літаральна ніводнага вершыка на ўслаўленьне гэнае „другое роднае мовы" — мовы расейскае.

Ці-ж не найбольшае гэта сьцьверджаньне, што, як казаў калісьці Максім Багдановіч, **„жывая яшчэ душа ў народзе гэтым"**? Гэта й найбольшая зарука таго, што, як казаў Янка Купала, **„Ой, ня вырваць з сэрца цябе, наша слова! Ой, ня ўзяць ніякім сховам ды аковам!"**

Змаганьне за гэтую „жывую душу" народу, за „роднае слова", наагул за сваё нацыянальнае існаваньне, ведзенае на Бацькаўшчыне, не павінна пакінуць нас, Беларураў у Вольным Сьвеце, адно пасыўнымі сьведкамі сэтага змаганьня. Мы павінны стацца актыўнымі ўдзельнікамі яго! Мы павінны ня зь меншым піетызмам шанаваць нашую родную мову, культываваць у нашых душах нацыянальныя беларускія традыцыі, прышчапляць да іх любасьць і піетызм у нашага маладога пакаленьня.

Каб практычна памагчы нашаму народу на Бацькаўшчыне, мы павінны голасна пратэставаць перад сумленьнем Вольнага Сьвету супраць злачыннага нацыянальнага камуністычна-расейскага гэнасыду.

МІЖНАРОДНАЯ ВЫСТАЎКА У ЧЫКАГА

Беларускае культурнае стоішча на Выстаўцы

На працягу дзесяцёх год Беларусы ў Чыкага прыймалі ўдзел у шырокаведамай Міжнароднай Выстаўцы, ладжанай кажнага году. Як усім тут добра ведама, пачатак быў цяжкі й няўдзячны, як быццам гэныя „сызыфовыя работы", і не адзін пэсымістычна казаў, што нічога ня можа быць добрага зь беларускага „Назарэту".

Каб зарганізаваць свой стэнд, трэба мець адпаведныя экспанаты, — казалі адны, — а скуль іх узяць, а калі й знойдуцца якія старыя дзяружкі ці вышыванкі, прывезеныя яшчэ зь Беларусі, дык яны ўжо пастарэлі, страцілі сьвежасьць, абцёрліся, што й грэшна паказваць, бо людзі будуць сьмяяцца. А каб зарганізаваць добрае стоішча, — казалі іншыя, — патрэбен прафэсіяльны чалавек, мастак, што ведае сымэтрыю, падбор колераў, належнае асьвятленьне й г. д. Але не зважаючы на гэткі пэсымістычны падыход, знайшліся адзінкі, што сьмела сказалі: — Возьмем дый папрабуем, а штосьці выйдзе, мы ўжо ня гэткія зломкі, каб навет свайго стоішча не зарганізаваць.

Часта чулася, што мы не патрапім зрабіць і гэтага ды прапанавалася: — Няхай вун гэны з краю нашае чарады робіць. — І ўзапраўды, да працы прыкладаліся часта тыя, што быццам і не належылі да г. зв. „эліты". А моладзь, нашая „залатая моладзь", што студыявала на вышэйшых школах або й скончыла ўжо свае ўнівэрсытэцкія студыі, за вынняткам узноў-жа адзінак, нат і не падумала, каб чымсьці дапамагчы. Жаль бярэ, што пасыўнасьць і абыякавасьць плыве ў жылах гэтых біялягічна маладых людзей, і мімаволі ўсплывае на памяць вобраз тэй дынамічнай, энтузіястычнай і творчай моладзі калісьці на Беларусі, што заўсёды й на ўсё мела час, была поўная нацыянальна-грамадзкіх ідэяў.

— Вось, — кажуць адны, — гэта было на бацькаўшчыне, а тут мы адарваныя ад карэньняў свайго народу й краю і ня маем тых жыцьцядайных сокаў, чым душа магла-б карміцца й тварыць новыя задумы. Але гляньма на іншыя народы, моладзь якіх, навет народжаная ўжо тут, у Амэрыцы, гутарыць сваёй роднай мовай ды актыўна працуе ў сваіх нацыянальных арганізацыях. А мы?... У нас ўсё йнакш..

Удзельнікі Беларускага Танцавальнага Гуртка зь ягонай кіраўнічкай Верай Рамук пры емінным стоішчы

Але вернемся да нашае выстаўкі, што адбылася 1-га й 2-га лістапада сёлета на Нэйві Пір. Трэба адцеміць, што сёлетняя выстаўка прыпала на час, калі вуліцы гораду Чыкага адбіваліся яшчэ гучным ды страшным рэхам тых падзеяў, выкліканых моладзяй, што ўзыйшла на шлях камплектнага разбурэньня дасюлешняга парадку, зьнішчэньня традыцыяў, аднак ня мела ніякай пазытыўнай праграмы, каб заступіць існуючы лад.

На працягу 10-ёх гадоў былі спробы ўцягнуць усе існуючыя беларускія арганізацыі ў Чыкага, каб супольнымі сіламі ладзіць выстаўку. Нажаль, не ўдалося гэтага дасягнуць за вынняткам некаторых адзінак, што прыймалі ўдзел у арганізаваньні выстаўкі, падчыркваючы, аднак, што гэта яны робяць із свае прыватнае ініцыятывы. Тое-ж самае можна сказаць і пра Танцавальны Гурток, у які не ўдалося ўцягнуць моладзі зь іншых арганізацыяў, а толькі некаторыя адзінкі далучыліся да супольнае дзейнасьці ды прыймалі ўдзел у танцавальных выступленьнях дзеля вонкавае рэпрэзэнтацыі. Але дзякуючы прыяцелям нашай нацыянальнай групы, удалося сабраць патрэбную колькасьць маладых дзяўчатаў і іншанацыянальнага паходжаньня, якія й цяпер зьяўляюцца моцнай падпорай нашага танцавальнага гуртка.

Неспадзеўкай сёлетняй выстаўкі было вогнішча, навакол якога былі пастаўленыя манэкіны ў нацыянальных вопратках, што прадстаўлялі народную купальскую ўрачыстасьць. Вартая пахвалы спрытная задума дзяўчатаў з танцавальнае групы, якія ў нярухомай позе наследвалі манэкінаў, што гледачы доўга не маглі пазнаць, дзе манэкіны, а дзе жывыя постаці, аж пакуль яны не ўзварушыліся, што выклікала зьдзіўленьне й прызнаньне з боку наведвальнікаў.

Як і мінулымі гадамі, заслужаным посьпехам цешылася нашая пральля сп-ня Тарэса Тарасэвіч, што мела нагоду паясьніць зьведваючаму выстаўку мэру гораду Чыкага Рычарду Дэйлі спосаб гадаваньня лёну й увесь працэс вырабу валакна і ткацкую тэхніку беларускага палатна й дзяружак. Мэр Дэйлі быў проста захоплены беларускім народным ткацтвам. Ейнае дакладнае інфармаваньне й паказ прадзеньня нітак прыцягвалі ўвагу наведвальнікаў, якія засыпалі яе рознымі пытаньнямі ня толькі аб вырабе лёну, але й наагул аб нашым краі.

З новых экспанатаў былі паказаныя дзяружкі, ручнікі, дарожкі й хвартухі, прывезеныя зь Беларусі. На асаблівую ўвагу заслугоўвалі ручнікі з багатымі дэсэнямі, тканыя чырвонымі й чорнымі ніткамі на палатне сьветла пясочнага колеру.

Сёлета ўдалося дастаць драўляныя мастацкія вырабы, прыгатаваныя старым эмігрантам Беларусам. Гэта былі столікі з прыгожымі геамэтрычнымі ўзорамі, ювэлірныя скрынкі шасьцікутнага фармату з рознымі ўзорамі, містэрна выкананыя карнізы ды падстаўкі для кветак. А што яны падабаліся, можна судзіць зь іхнае продажы й замаўленьняў на іх.

Зь іншых экспанатаў лялькі ды падушкі, вышыванкі ды паясы зыркімі калёрамі й прываблівымі ўзорамі захаплялі асабліва жаноцкую публіку, і не адна з наведвальніцаў хацела адразу купіць або замовіць іх.

І ў сёлетнім годзе беларускі гастранамічны аддзел, ладжаны Беларускім Танцавальным Гуртком, цешыўся вялікім посьпехам, так што ўсе прыгатаваныя емінныя спэцыяльнасьці былі распрададзеныя перад заканчэньнем выстаўкі. У прыгатаваньні нашае кухні вызначыліся асабліва маткі дачок з танцавальнага гуртка ды ягоныя прыяцелі. Тут трэба адзначыць няўтомнасьць, вытрываласьць і цярплівасьць у часе продажы еміны сп-няў Аўдакіі Жызьнеўскай, Маргарэты Багдан, Нэнсі Бэйкар і Марты Кучуры. Даход з продажы емінных спэцыялітэтаў быў прызначаны на прыдбаньне патрэбных касьцюмаў для танцавальнага гуртка.

Пры емінным стоішчы былі таксама выстаўленыя на продаж беларускія кружэлкі й кніжкі.

У мастацкай праграме выстаўкі выступаў згаданы наш Беларускі Танцавальны Гурток пад кіраўніцтвам сп-ні Веры Рамук. У першым дні праграмы былі выкананыя народныя танцы „Крыжачок", „Кадрыля" й „Лявоніха", а наступнага дня — „Мікіта", „Кадрыля" й „Лявоніха". Некаторыя дзяўчаты высту-

УГОДКІ СЛУЦКАГА ЧЫНУ Ў МЭЛЬБУРНЕ

Ізь сёлетняга сьвяткаваньня 49-ых угодкаў Слуцкага Паўстаньня ў Мэльбурне, як ягоныя арганізатары — Беларускі Цэнтральны Камітэт у Вікторыі, гэтак і ўдзельнікі ўрачыстага сходу засталіся задаволеныя. Зложылася на гэта й незвычайная пагода апошняга дня вясны, што, як быццам саромячыся за дасюлешняе дрэннае надвор'е, хоць на разьвітаньне хацела пакінуць па сабе мілейшы ўспамін, і большая, як звычайна, колькасьць прысутных, і даволі цікавая праграма ды добрае ейнае выкананьне ў параўнальна кароткім часе, дзякуючы чаму, замест нуды й чаканьня, было агульнае зацікаўленьне й задаваленьне.

Сход адчыніў і вёў яго чародны старшыня Беларускага Цэнтральнага Камітэту сп. М. С. Вітаючы прысутных, ён успомніў нядаўна памерлага сябру Камітэту ад самага ягонага пачатку съв. пам. Сяргея Розмысла, памяць якога была ўшанаваная хвілінай цішыні.

Пасьля прапяяньня аўстралійскага гімну мяшаным хорам пад кіраўніцтвам сп. П. Мікуліча, сп. М. Нікан прачытаў рэфэрат на тэму дня. Ён шырэй затрымаўся над нашай сяньняшняй сытуацыяй ды нашых грамадзкіх абавязках, падчыркваючы, што нельга абмяжоўвацца хвілінным патрыятычным уздымам на нацыянальных угодках ды іншых беларускіх урачыстасьцях толькі, а неабходна ўвесьці й закараніць яго ў нашым штодзённым жыцьці.

Пасьля рэфэрату сп. А. Кадняк прачытаў верш Янкі Купалы „Паўстань з народу нашага, Прарок", а Галіна Гірыс і Юрка Нікан прачыталі гэты-ж верш у ангельскім перакладзе Л. Тэрпак.

Патрыятычнай песьняй - гімнам „Сьпі пад курганам гэрояў" у выкананьні мяшанага хору ды хвілінаю цішыні ў знак ушанаваньня памяці ўсіх змагароў за волю Беларусі закончылася афіцыйная частка ўрачыстасьці.

Мастацкая частка пачалася эміграцкай песьняй „Дні надходзяць, дні праходзяць" у выкананьні хору. Тады сп. А. Кадняк прачытаў верш Алеся Салаўя „Над Слуцкам днее", а Аршуля Нікан прачытала гэты верш паангельску ў перакладзе Веры Рыч. Сп-ня Вера Шайпак прачытала верш Ларысы Гэніюш „Зубры", а сп-ня Зіна Кадняк верш Аляксея Пысіна „Забыта многае". Пасьля гэтага жаноцкі хор выканаў песьню „Ці сьвет ці сьвітае".

У далейшым ходзе праграмы Юрка Нікан прачытаў верш Ларысы Гэніюш „Сэрца, зямля мая", а сп-ры Кулага й М. С. прачыталі ўрывак з паэмы Максіма Танка „Кастусь Каліноўскі"; словы старога паўстанца чытаў сп. Кулага, Каліноўскага — М. С.

Падзякаю хору за добрае выкананьне песьняў, А. Кадняку за падрыхтоўку дэклямацыяў, а прысутным за ўдзел, старшыня зачыніў сход. Беларускім нацыянальным гімнам „Мы выйдзем шчыльнымі радамі", прапяяным хорам і ўсімі прысутнымі, закончылася ўрачыстасьць.

Пасьля заканчэньня, старшыня ўрачыстасьці, выкарыстоўваючы нагоду прысутнасьці большае колькасьці Беларусаў, паінфармаваў аб праекце набыцьця собскага беларускага грамадзкага дому ў Мэльбурне ды заахвочваў да актыўнага падтрыманьня гэтае ініцыятывы. Была выказаная прысутнымі патрэба задзіночаньня высілку ўласьніка грамадзкага пляцу ў Ст. Албанс з высілкам Камітэту дзеля набыцьця дому. Пры гэтай нагодзе хіба выкажу агульную апінію Беларусаў Мэльбурну, калі зложу ад іхнага імя асаблівую падзяку сп. М. С. за дасюлешнюю магчымасьць карыстаньня зь ягонага прыватнага дому дзеля адбываньня розных сходак і сьпевак хору, чым у значнай меры дапамагаў ён хоць і сьціпламу беларускаму грамадзкаму жыцьцю ў Мэльбурне.

На заканчэньне ня ліпшім будзе адзначыць, што 1. урачыстасьць угодкаў Слуцкага паўстаньня адбылася 30 лістапада ў ведамай Беларусам залі на Футскрэй, якая, як і заўсёды, была арганізатарамі ўдэкараваная сьцягамі й кветкамі; 2. харыстыя й дэкляматары выступалі ў нацыянальных вопратках, што асабліва цешыла вока прысутных; 3. сп-ні Кукель, якая, як і заўсёды, прышпіляла ўдзельнікам сходу пры ўваходзе ў залю нацыянальныя сьцяжкі, належыцца шчырая падзяка; 4. прэсавы прадстаўнік, як і заўсёды на беларускіх урачыстасьцях, наладзіў быў стоішча зь беларускімі газэтамі, кніжкамі й кружэлкамі.

М. Н.

З ЖЫЦЬЦЯ БЕЛАРУСАЎ КЛІЎЛЕНДУ

Ад даўжэйшага часу ня было ў газэце хронікі зь беларускага жыцьця ў Кліўленьдзе. Затым, хоць із спазненьнем, пастараюся коратка ўспомніць пра ўсё, што ня было яшчэ адзначана на бачынах „Беларуса".

У вапошняй хроніцы з Кліўленду былі апушчаныя маім супрацоўнікам дзьве імпрэзы, што адбыліся ў часе, пра які ўжо быў ход у газэце:

● 18 травеня сёлета Парахвіяльная Рада БАПЦарквы Жыровіцкае Божае Маці ў Кліўленьдзе адзначыла сваё парахвіяльнае сьвята. Адбылася ўрачыстая Божая Служба з крыжовым ходам і банкет.

● 29 чырвеня танцавальны гурток Беларускае Сыботняе Школы выступаў у заалягічным парку. Маладыя танцоры выканалі два народныя танцы: „Мікіту" й „Крыжачок". Там-жа выступалі й мастацкія групы некаторых іншых нацыянальнасьцяў.

Пасьля пэрыяду, абнятага апошняй хронікай „З жыцьця Беларусаў Кліўленду", адбыліся наступныя імпрэзы:

● 17 жніўня адбылася царкоўная маёўка на грамадзкай фэрме „Полацак". Стараньнем Царкоўнае Рады быў прыгатаваны багаты буфэт із закускай і напіткамі. Удзельнікі маёўкі правялі прыемна вольны свой час на сьвежым паветры. Была зарганізаваная лятарэя.

● 24 жніўня ў тым-жа месцы была зарганізаваная маёўка БАЗА. Прыемна было сьцьвердзіць, што ўжо пачалося паглыбленьне й пашырэньне возера на грамадзкай фэрме „Полацак".

● 7 верасьня ў найбольшым парку Кліўленду „Юкліб Біч" адбыўся мітынг з нагоды выбарнай кампаніі на мэра гораду ведамага рэспубліканскага дзеяча Ралфа Пэрка. Там-жа былі наладжаныя нацыянальныя выстаўкі й прадажа нацыянальных емінных спэцыялітэтаў. Беларускае Жаноцкае Згуртаваньне на чале із сп-няй К. Калядой зарганізавала беларускі стэнд, які цешыўся добрым посьпехам, а емінныя патравы былі ўсе распрададзеныя. Часьць беларускіх удзельнікаў мітынгу была ў нацыянальных вопратках і зрабіла добрую прапаганду свайго нацыянальнага імя, бо на мітынгу было каля 40 тысячаў удзельнікаў.

● 13 верасьня распачаліся заняткі ў Беларускай Сыботняй Школе пры Парахвіі БАПЦарквы. Перад гэтым на сходзе бацькоў быў выбраны школьны Бацькоўскі Камітэт у складзе: Я. Раковіча — старшыні, Ул. Дунца — сакратара, Я. Яраховіча — скарбніка, Т. Кананчук і Г. Васілеўскай — сяброў. У школе працуюць настаўнікі: інж. Ю. Станкевіч — кіраўнік школы, Ул. Дунец — сакратар, Уладыка Андрэй, інж. К. Калоша і М. Каваленка.

● 13 верасьня ўвечары кліўлендзкая беларуская калёнія мела гонар гасьціць у сябе праф. М. Нікана, што жыве ў Аўстраліі й быў у нас праездам у сваім падарожжы па Азіі й Эўропе. Прыемна было ўсім пазнаёміцца зь ведамым і адданым беларускім працаўніком. Ён расказаў пра жыцьцё Беларусаў у Аўстраліі, а пасьля адказваў на стаўленыя яму пытаньні. Наапошку была наладжаная сьціплая бяседа.

● 14 верасьня адбылася ў грамадзкім цэнтры „Полацак" маёўка нашае моладзі. Прыбыло вельмі шмат людзей ня толькі з моладзі і час быў праведзены вельмі прыемна. Было зарганізаванае валейбольнае змаганьне старэйшых супраць малодшых, у якім перамаглі малодшыя. Усе цешыліся, што возера на фэрме „Полацак" было ўжо паглыбленае й пашыранае, але купацца было яшчэ немагчыма, бо не наплыло даволі вады.

● 18 верасьня адбыўся гадавы справаздачна - перавыбарны сход Кліўлендзкага аддзелу Арганізацыі Беларуска - Амэрыканскае Моладзі. У новае кіраўніцтва былі выбраныя: М. Шпэньдзік — кіраўнік, В. Страпко — заступнік кіраўніка, Р. Дунец — сакратар, В. Дунец — скарбнік, Г. Каляда, М. Яраховіч і К. Яраховіч — сябры кіраўніцтва. Была шырака абмеркаваная дзейнасьць на будучыню. Сход быў ведзены адмыслова выбраным прэзыдыюмам у васобах Ул. Дунца й Г. Кананчук.

● 20 верасьня быў зладжаны баль у гатэлі Стэйтлер з нагоды Дня новых грамадзянаў. На баль было запрошана шмат нацыянальных групаў. Беларусы мелі свой асобны стол. Тут удалося бліжэй пазнаёміцца із шматлікімі амэрыканскімі й нацыянальнымі працаўнікамі.

● 21 верасьня другі раз сёлета была наладжаная царкоўная маёўка. Апрача супольных сьпеваў, малады й таленавіты сьпявак Мікола Стрэчань на просьбу прысутных выканаў солё песьню пра Беларусь, якая глыбака ўзрушыла прысутных.

● 27 верасьня ў грамадзкім цэнтры „Полацак" беларуская моладзь зарганізавала сваю вечарыну, на якой былі вылучна малодшыя й нowaпрынятыя сябры ад 12-ёх гадоў веку. На вечарыне былі й нашыя прыяцелі ня беларускага паходжаньня.

● 11-га кастрычніка міжнародная арганізацыя „Рух Нацыянальнасьцяў" ладзіла маёўку. Да гэтае арганізацыі належаць і Беларусы, прадстаўніком якіх у ёй сп. Я. Раковіч. У маёўцы Беларусы прынялі актыўны ўдзел. Былі праведзеныя гутаркі з прадстаўнікамі іншых нацыянальнасьцяў. Увечары на запросіны Славакаў Беларусы колькімі машынамі наведалі славацкі клюб. Пры багатай вячэры вечар прайшоў у братняй атмасфэры пры сьпеве беларускіх і славацкіх песьняў.

● 21 кастрычніка ў вялікай нямецкай залі Кліўленду сабраліся прадстаўнікі розных нацыянальнасьцяў з мэтаю андарсаваць свайго прыхільніка сп. Ральфа Пэрка што кандыдаваў на мэра гораду Кліўленду. Былі ў залі нацыянальныя сьцягі ўдзельнікаў, у тым ліку й беларускі сьцяг. Ад імя Беларусаў прамаўляў сп. Я. Раковіч.

● 26 кастрычніка Беларускае Жаноцкае Згуртаваньне арганізавала ў царкоўнай залі традыцыйны Базар або Кірмаш. Быў зарганізаваны багаты буфэт і лятарэя, даход зь якой быў прызначаны на набыцьцё аналойчыкаў у царкву.

● 1-га лістапада беларуская моладзь Кліўленду ладзіла сваю вечарыну ў царкоўным будынку. Удзельнікі вечарыны былі ўсе маладыя. Мэта — каб трымацца разам.

● 2-га лістапада былыя вучні сьв. пам. Д-ра Аляксандра Орсы з Кліўленду й Дэтройту зладзілі памінальны абед з нагоды дзесяцігодзьдзя з дня ягонае сьмерці На гэты дзень прыехала ў Кліўленд спадарожніца ягонага жыцьця паважаная сп-ня Натальля Орса, якая таксама мае шмат сваіх былых вучняў у Кліўленьдзе.

У царкве, пасьля Сьв. Літургіі, Уладыка Андрэй у васыстэнцыі дыяканаў а. Калістрата й а. Міхася адслужыў паніхіду. Хор, які ў бальшыні складаецца з былых вучняў Нябожчыка, пад удалым кіраўніцтвам сп. К. Кіслага пяяў прыгожа й малітоўна.

Адразу пасьля царкоўнае службы распачаўся ў царкоўнай залі памінальны абед, якім кіраваў д-р Я. Сажыч з Дэтройту. З галоўнай прамовай выступіў найстаршы вучань Нябожчыка мгр. В. Пляскач з Дэтройту. З памінальнымі прамовамі выступалі: Уладыка Андрэй, Ю. Мазура, К. Кіслы, В. Семянчук, М. Белямук, Ю. Каляда, Ю. Гасьцееў і іншш. На заканчэньне сп-ня Н. Орса падзякавала за ўшанаваньне памяці памерлага й расказала колькі выпадкаў зь ягонага цярністага ахвярнага жыцьця. Пасьля была прапяяная песьня „Сьпі пад курганам гэрояў".

Падчас прамоваў шмат у каго памутнелі вочы і не адна сьляза сьцякла па твары. Сум і жаль па памерлым агартаў і таму, што ў такія цяжкія часы, яшчэ на Бацькаўшчыне, а пасьля й на выгнаньні нашыя вялікія дзеячы не палохаліся пагрозаў, не баяліся перашкодаў, а адважна й ахвярна працавалі для свайго шматпакутнага народу й ягонае вызвольнае ідэі, а цяпер у вабставінах свабоды й вялікага дабрабыту некаторыя Беларусы, а навет і вучні памерлага забываюць пра свае нацыянальныя абавязкі перад Бацькаўшчынай, народам і тымі, што пасьвячалі свае жыцьцё, каб жыла Бацькаўшчына.

Каб увекавечніць памяць аб Д-ру Аляксандру Орсу, старшыня Бацькаўскага Камітэту Я. Раковіч запрапанаваў Беларускую Сыботнюю Школу ў Кліўленьдзе, у якой амаль усе настаўнікі зьяўляюцца вучнямі Аляксандра Орсы, назваць ягоным імём. Сп-ня Н. Орса падарыла вялікі партрэт Нябожчыка для нашае школы, які й будзе натхненьнем для працы й навучаньня дзяцей усяго свайго роднага, беларускага.

Ул. Д.

палі ўпяршыню й мелі адно кароткую падрыхтоўку. Не зважаючы на гэта, яны паказалі харэаграфічнае майстроўства, уласьцівую беларускім народным танцам самабытнасьць. Усе нумары былі выкананыя ўзапраўды памайстроўску. Уступныя інфармацыі пра паасобныя танцы давала праз мікрафон сп-ня Вера Рамук, адначасна запрашаючы гледачоў адведаць беларускае культурнае стоішча й кухню.

На конкурсе выбару каралевы выстаўкі Беларусаў рэпрэзэнтавала былая ўдзельніца Беларускага Танцавальнага Гуртка сп-ня Эва Кавальчык, цяпер студэнтка 2-га курсу пэдагогікі на ўнівэрсытэце Врайт у Чыкага.

Варта пры нагодзе ўспомніць, што сёлета ўсе іншыя стэнды былі цікавыя зьместам, а на асабілувую ўвагу заслугоўваў стэнд Паняволеных Народаў, мэтаю якога было інфармаваць наведвальнікаў пра паняволеныя камунізмам народы і ўручыць мэдалі Паняволеных Народаў тым асобам у горадзе Чыкага, што прыслужыліся сваёй працай на карысьць Арганізацыі Паняволеных Народаў.

Не зважаючы на некаторыя недахопы, нашая выстаўка прайшла ўдала, пра яе чулася шмат прыхільных заўвагаў ад прадстаўнікоў іншых нацыянальных групаў. Застаецца выказаць шчырую падзяку Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскай Моладзі штату Іліной і Згуртаваньню Беларусаў у Іліной за прыняцьце ўдзелу ў арганізацыі беларускага культурнага стоішча, а таксама Беларускаму Танцавальнаму Гуртку за зарганізаваньне кухні й выступленьні ў мастацкай праграме.

Асаблівая-ж падзяка належыцца кіраўніку беларускага аддзелу сп. Мікоду Жызьнеўскаму, што прыкладаў сваю руку да ўсіх справаў, зьвязаных з выстаўкай, кухняй ды наглядаў за музыкай у часе выступленьняў танцавальнай групы.

У падрыхтоўцы стэнду актыўна ўдзельнічалі Спадарства Беленісы, сп-ня І. Пануцэвіч, сп. М. Жызьнеўскі, сп-ня В. Рамук і сп. Махнач. Абслугоўвалі стэнд студэнтка Вандзя Гайдзель, якая заўсёды ахвотна, старанна й чула адклікаецца на просьбу дапамогі ў нацыянальных імпрэзах, сп-ва Беленісы, Жызьнеўскія, Махначы, Рамукі, сп-ні Тарэса Тарасэвіч, Надзея Градэ-Кулікoвіч, сп. сп. Мікола Кучура, Васіль Багдан ды дзяўчаты зь Беларускага Танцавальнага Гуртка.

Экспанаты на выстаўку пазычылі: сп-ні Ганна Брушкевіч, А. Сэрашавец і ейная дачка Ліна, Беленіс, Пануцэвіч Ганна й Аўдакія Жызьнеўскія, Вера Рамук, Тарэса Тарасэвіч, Мароз, Гайдзель і Тыльца ды д-р Занковіч.

Емінныя спэцыялітэты падрыхтавалі: сп-ні Аўдакія Жызьнеўская, Маргарэта Багдан, Нэнсі Бэйкар, Т. Тарасэвіч, Юзя Каўцкая, Марта Кучура, Аляксандра Вазноніс, Лёрэнц, Рыл, Фраер і Вэст.

Усім згаданым належыцца шчырая падзяка.

Падсумоўваючы наш удзел у выстаўцы на працягу 10-ёх гадоў бязь перабольшаньня можна сказаць, ён меў немалыя нацыянальныя дасягненьні. Першае, ён паказаў амэрыканскаму грамадзтву нашу культуру, гісторыю, мастацтва, музыку, народныя танцы, мастацкія вырабы й емінныя спэцыялістыя. Другое, наш удзел у выстаўцы зактывізаваў Беларусаў у працы над пашырэньнем беларускага імя сярод амэрыканцаў. Дык застаецца пажадаць, каб гэты наш нацыянальны высілак у будучыні быў падвоены ды каб і іншыя нашыя суродзічы далучыліся да гэта дзейнасьці.

Д-р В. Р.

Стоішча Паняволеных Народаў на Міжнароднай Выстаўцы ў Чыкага

СЛУЦКІЯ УГОДКІ У НЬЮ БРАНСЬВІКУ

Беларускае грамадзтва Ньюо Джэрзі ўрачыста адзначыла 49-ыя ўгодкі Слуцкага Паўстаньня ў нядзелю 31 лістапада.

Пасьля сьв. Літургіі ў парахвіяльнай царкве БАПЦ Жыровіцкай Божай Маці ў Гайлэнд Парку была адслужаная настаяцелем царквы а. Васілём Кендышам Паніхіда па беларускіх гэроях і сказанае імжа глыбока патрыятычнае казаньне. Сябры Аддзелу Задзіночаньня Беларускіх Вэтэранаў у Ньюо Джэрзі падчас Паніхіды трымалі ганаровую варту з апушчанымі амэрыканскім і беларускім сьцягамі.

Адразу пасьля Паніхіды прысутныя зышліся ў сваёй утульнай грамадзкай залі пад царквой на ўгодкавую ўрачыстасьць, якую адчыніў сп. Б. Даніловіч, а царкоўны хор пад кіраўніцтвам сп. Ф. Родзькі прапяяў жалобную песьню-гімн „Сьпі пад курганам гэрояў".

Тады выступіў з кароткім, але глыбока прадуманым дакладам сп. Васіль Стома. Даклад быў на высокім палітычным узроўні й карысна вырозьніваўся спаміж розных угодкавых, стандартных ужо, дакладаў тым, што ў ім ня пераліча́ліся папарадку падзеі й выпадкі 1920 году на Случчыне, наагул добра ўжо ведамыя нашаму грамадзтву, а адно ўзяўшы за фон гэтыя падзеі, засярэджваўся на некаторых важных актуальных сяньня мамэнтах і пытаньнях нашага нацыянальна-вызвольнага змаганьня.

Даклад сп. В. Стомы дапоўніў д-р Ст. Станкевіч, адзначыўны важны гістарычны факт, што Слуцкае Паўстаньне было ня толькі стыхійным антыбальшавіцкім збройным актам, якіх у гэным часе было на Беларусі шмат, а й сьведамым сваіх палітычных мэтаў збройным чынам БНР, інсьпіраваным і кіраваным органамі БНР за зьдзейсьненьне найвышэйшых нашых ідэялаў, абвешчаных Радаю БНР у Акце 25 сакавіка 1918 году — здабыцьцё й замацаваньне дзяржаўнае незалежнасьці Беларусі.

Урачыстасьць закончылася беларускім нацыянальным гімнам.

КУЛЬТУРНА-ГІСТАРЫЧНЫЯ УГОДКІ У 1970

650 гадоў ад заснаваньня ў 1320 годзе Беластоку.

475 гадоў ад паўстаньня ў 1495 г. у Смаленску летапісу Аўрамкі.

175 гадоў ад завершанага ў 1795 г. захопу Масквою тэрыторыі Беларусі ў часе трэйцяга падзелу Рэчыпаспалітае.

130 гадоў ад нараджэньня 9 сакавіка 1940 г. (ст. ст.) і **70** год ад сьмерці 15 красавіка 1900 г. (ст. ст.) Франьцішка Багушэвіча.

110 гадоў ад нараджэньня ў 1860 г. заснавальніка беларускае філялёгіі й гісторыка беларускае літаратуры акадэміка Яўхіма Карскага.

100 гадоў ад нараджэньня ў 1870 г. беларускага кампазытара й аўтара першых беларускіх нацыянальных опэраў Уладзімера Тэраўскага.

100 гадоў ад нараджэньня ў 1870 г. пісьменьніка Ядвігіна Ш. (Антона Лявіцкага).

100 гадоў ад выхаду з друку ў 1870 году першага вялікага беларускага слоўніка Івана Насовіча.

90 гадоў ад нараджэньня 20 ліпеня 1880 г. паэты Гальляша Леўчыка.

80 гадоў ад нараджэньня ў 1890 г. і **60** г. ад сьмерці ў 1910 г. пісьменьніка Сяргея Палуяна.

70 гадоў ад сьмерці ў 1900 г. выдатнага беларускага этнографа Паўлы Шэйна.

70 гадоў ад нараджэньня 27 травеня 1900 г. паэты Уладзімера Жылкі.

70 гадоў ад нараджэньня 24 чырвеня 1900 г. пісьменьніка Кузьмы Чорнага.

70 гадоў ад нараджэньня 1 верасьня 1900 г. пісьменьніка Сымона Баранавых.

70 гадоў ад нараджэньня 2 ліпеня 1900 г. паэты Уладзімера Дубоўкі.

60 гадоў ад сьмерці 28 травеня 1910 году этнографа Міколы Нікіфароўскага.

60 гадоў ад выхаду ў 1910 г. першага беларускага календара „Нашае Нівы".

50 гадоў ад сьмерці ў 1920 г. выдатнага этнаграфа Уладзімера Дабравольскага.

50 гадоў ад сьмерці 28 ліпеня 1920 г. паэты Алеся Гаруна.

50 гадоў ад сьмерці ў 1920 г. расстрэленага бальшавікамі пісьменьніка Фабіяна Шантыра.

50 гадоў ад заснаваньня 23 лістапада 1920 г. пры віленскім унівэрсытэце Беларускага Студэнцкага Саюзу.

50 гадоў ад выбуху 27 лістапада 1920 г. антыбальшавіцкага Слуцкага Паўстаньня.

40 гадоў ад сьмерці 20 лютага 1930 г. гісторыка й нацыянальнага дзеяча праф. Усевалада Ігнатоўскага.

30 гадоў ад трагічнае сьмерці ў савецкім канцэнтрацыйным лягеры 1 ліпеня 1940 г. паэты Уладзімера Хадыкі.

30 гадоў ад сьмерці ў красавіку 1940 году выдатнага беларускага мастацтваведа Міколы Шчакаціхіна.

25 гадоў ад заснаваньня 15 кастрычніка 1945 г. у Нямеччыне першага беларускага скаўцкага сьцягу.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ

20-ты АГУЛЬНЫ ЗЬЕЗД ЗГУРТАВАНЬНЯ БЕЛАРУСАЎ КАНАДЫ адбудзецца 31-га студзеня 1970 году, у сыботу, у Беларускім Рэлігійна-Грамадзкім Цэнтры ў Таронта, 524 Ст. Клярэнс Авэ., Таронта.

Нарады Зьезду пачнуцца а гадзіне 2:30 папаўдні. Пасьля нарадаў адбудзецца сяброўская бяседа, а на наступны дзень у нядзелю, а 10-ай раніцы ў БАПЦ у Таронта — Сьв. Літургія за памыснае адкрыцьцё трэйцяга дзесяцігодзьдзя ЗБК.

Абавязкам кажнага сябры ЗБК ёсьць прыбыць на Агульны Зьезд асабіста, або перадаць свае ўпаўнаважаньне іншаму сябру.

Усім сябром ЗБК жадаем Вясёлых Каляд ды Шчасьлівага 1970-га Новага Году.

ГАЛОЎНАЯ УПРАВА ЗБК

ЖЫЦЬЦЁВЫ ШЛЯХ ЮЛЬЛЯНЫ ДУБЕЙКАЎСКАЙ

(Заканчэньне з папярэдняга нумару)

„Увосень 1918 г., калі ўсё паказвала на хуткі адыход Немцаў зь Вільні, Іван Луцкевіч, хоць ужо ледзь трымаўся на нагах (ён тады ўжо быў вельмі хворы на сухоты лёгкіх — В. П.), пачаў змаганьне за Базыліянскія муры ў Вільні, каб там адчыніць Беларускую Гімназію й заснаваць Беларускі Музэй. Ізноў пачалася пісаніна да нямецкіх уладаў, і я ўсюды хадзіла зь Іванам, як сябра Камітэту... і можна сказаць, што ў вапошні мамэнт, у канцы сьнежня, Беларускі Камітэт дастаў дазвол заняць Базыліянскія муры пасьля эвакуаванага нямецкага вайсковага лазарэту", — паведамляе Юльляна Дубейкаўская ў сваіх успамінах.

Пачалася сьпешная падрыхтоўка да арганізацыі Беларускае Гімназіі ды падбору вучыцельскага пэрсаналу. З Расеі вярнулася шмат людзей у Вільню і да іх далучыліся ўцекачы з Усходняе Беларусі, што ратаваліся ад бальшавікоў. „Гэтак да працы ў гімназіі, — працягвае яна ў успамінах, — знайшліся адпаведныя сілы: пісьменьнік і літаратуравед Максім Гарэцкі, Леаніла Чарняхоўская (пазьнейшая ягоная жонка), Міхал Кахановіч, першы дырэктар Гімназіі, Алёна Сакалова, ксёндз Адам Станкевіч, Іван і Антон Луцкевічы, мая асоба й іншыя". Прысьпешаныя тэмпамі трэба было ўладжваць гімназію ды пачынаць заняткі, бо 1-га студзеня 1919 году Вільня была ўжо ў руках бальшавікоў. Арганізатары разумелі, што пакуль Саветы адчыняць свой аддзел асьветы, гімназія мусіць працаваць".

„Супольнымі сіламі Гімназія была адчыненая 1 лютага 1919 году, і Іван, які прыехаў на возьніку, меў сваю першую лекцыю-прамову, якой захапіў усіх: і вучыцялёў, і вучняў. І я сядзела, слухала й думала: „Божа мой, ён гэткі хворы захаваў столькі жару ў душы сваёй, што можа пераліць свой запал і любоў да бацькаўшчыны ў сэрцы сваіх слухачоў... Дамоў я тады паехала разам зь Іванам, бо баялася, што кроў яму пойдзе (канец праз горла", — успамінае яна. „Іван у лютым меў яшчэ колькі лекцыяў у гімназіі, і ягоныя лекцыі беларускай гісторыі, хоць перарываныя кашлем, былі заўсёды вялікім здарэньнем у гімназіі".

Антона Луцкевіча ў гэным часе ня было ў Вільні. Ён з даручэньня Ўраду БНР прабраўся праз Польшчу за мяжу, у Парыж, дзе адбывалася мірная канфэрэнцыя.

Хворы Іван Луцкевіч часам жаліўся „сваёй Юлінцы", як ён дружна чуецца і як яму цяжка пасьля ад'езду Антона быць аднаму ўночы, што няма каму й вады падаць, калі яго кашаль мучыць. „Наслухаўшыся такіх жаляў, я раз сказала Івану:

— Ясько, ведаеш, ці ня будзе лепш, калі мы цяпер павянчаемся, я была-б пры табе і ўдзень і ўначы, магла-б цябе лепш даглядзець, і табе ня было-б сумна.

— Вось калі надумалася нарэшце замуж за мяне йсьці, калі я, як Лазар ляжу... Чаму ты гэтага не казала год таму, калі я езьдзіў у Менск і хацеў цябе, як маю жонку, родным паказаць? — з горкім дакорам казаў ён мне.

— Ты добра ведаеш, я тады не магла кінуць хворай мамы й дзяцей. Маму Бог пакліка, Ляля направілася, займецца цяпер домам і можа мяне замяніць..." (запраўдная-ж прычынай было тое, што ўжо год перад гэтым лекар ёй адной адкрыў горкую праўду, што Івану Луцкевічу не пражыць больш за два гады — В. П.).

У сярэдзіне красавіка 1919 г. польскія легіянеры выцікаюць бальшавікоў зь Вільні ды акупуюць яе самі. Наладжваецца чыгунка на Варшаву, і Юльляна Мэнкэ ў травені адпраўляе Івана Луцкевіча із сваёй сястрой Ляляй у Закапанае ў тубэркулёзную санаторыю (сястра праз усе два месяцы жыла ў пэнсыянаце ў Закапаным). 13 жніўня прыехала да яго й сама. Думала, што можа яшчэ хопіць сілаў у хворага, каб перавезьці яго назад у Вільню, куды ён гэтак рваўся. Толькі-ж сілаў гэтых ужо не хапіла. Тыдзень пасьля ейнага прыезду, увечары 20 жніўня, у яе на вочах „ягоная сьветлая душа адыйшла ў радасьць вечную", як яна сама кажа ў сваіх успамінах.

Вярнуўшыся ў Вільню, яна далей настаўнічала ў Беларускай гімназіі да 1922 г., калі дзеля хваробы горла на рэкамэндацыю лекара мусіла пакінуць працу ў гімназіі.

У 1922 г. яна выйшла замуж за ведамага беларускага архітэкта інж. Лявона Вітан-Дубейкаўскага. Пазнаёмілася зь ім яшчэ ў 1919 г. у Варшаве падарозе ў Закапанае. Як старшыню Беларускага Варшаўскага Камітэту, яна тады прасіла яго, каб дапамагаў ёй у выпадку, калі-б яна вярталася ў Вільню з хворым Іванам, што ён ёй і абяцаў.

Шлюб даваў ім ксёндз Адам Станкевіч, і гэта быў у Вільні першы шлюб пабеларуску. Было гэта шчасьлівае замужжа, у якім яна знайшла сваё „ціхае шчасьце". Жылі Дубейкаўскія ў Вільні на вул. Падгорнай, у доме зь вялікім агародам і садам, якія яна атрымала ад бацькі ў пасагу. Дом, апушчаны ў часе вайны, у 1926 г. новы гаспадар перабудаваў згодна сваіх інжынерна-мастацкіх вымогаў.

Адыйшоўшы ад палітычнага жыцьця, інж. Дубейкаўскі заўсёды заставаўся дзейным у беларускай культурнай працы ды шмат супрацоўнічаў з кс. Вінцэнтам Гадлеўскім. „У нашай хаце на Падгорнай бывае шмат Беларусаў, усіх мы шчыра прымаем і шмат каму дапамагаем", — успомніць пазьней сп-ня Дубейкаўская. Сама яна, занятая гаспадаркай у доме й садзе, а яшчэ больш хваробамі блізкіх, ня мае часу на грамадзкую працу, тымболыш, што й муж пачаў усё часьцей западаць на здароўі.

І так хваробы й сьмерці муцяць пакуль і зусім не разбураць шчасьця навет у гэткай згоднай пары, якой былі Лявон Дубейкаўскі й ягоная „Кветачка" (ласкавае імя, якім ён яе называў — В. П.). У сакавіку 1938 г. паміраe на рака бацька, які, перадаўшы мясны інтэрас найстаршаму сыну, жыў зь імі. Адначасна хварэе сястра Ляля (у ліпені 1939 г. паміраe). У верасьні 1938 г. муж мае цяжкую апэрацыю на рака кішак, пасьля якой ужо ніколі ня выздароўлівае.

У канцы жніўня 1939 г., за колькі дзён да выбуху вайны, Палякі арыштоўваюць амаль усіх „парахвіян лютаранскай кірхі, як Немцаў, у ліку іх апынулася й жонка Дубейкаўскага. На шчасьце, у выніку старанньняў прыяцеляў уначы 11 верасьня яе адпусьцілі да хворага мужа.

А тады новая бальшавіцкая акупацыя. „У нашай хаце на Падгорнай знайшлі прытулак і мая радня, і добрыя прыяцелі. Мілым госьцем быў праф. Вацлаў Іваноўскі, як і праўнік Мікола Шкялёнак, які вярнуўся з войска ў Вільню, але ня мог жыць у сваім доме, бо яго ўжо там шукалі", — піша яна ў успамінах.

Ад вясны 1940 г. Дубейкаўскі napaменна быў то ў клініцы, то ў хаце. У хаце ён і памёр 6 лістапада 1940 г., бо калі ў шпіталях вышаў загад „пазбываць крыжы ў палатах", ён зажадаў, каб забралі яго дамоў. „Цяжка паміраць, — казаў ён, — там, дзе Антыхрыст бярэ верх". Пахаваўшы мужа на могілках Роса, Юльляна Дубейкаўская пачала рыхтавацца да выезду ў Нямеччыну. Ейны дом і ўся зямля хутка пасьля мужавай сьмерці былі нацыяналізаваныя, а ёй самой пагражаў вываз у Казахстан.

Багатую бібліятэку Лявона Дубейкаўскага яна перадала ў Музэй Івана Луцкевіча, толькі адну валізку даражэйшых сэрцу кніжак думала ўзяць із сабой, але й тыя ў яе забралі на мяжы бальшавікі.

Гэтак у пачатку сакавіка 1941 г. яна разам із сваёй раднёй была ўжо ў Нямеччыне ў перасяленскім лягеры, а ўлетку гэнага году атрымала нямецкі пашпарт і пераехала ў Бэрлін, дзе амаль да канца вайны працавала кіраўнічкай беларускай прадакцыі ў дзяржаўнай перакладніцкай установе. Аб гэных часох яна ўспамінае: „Добра што ў Бэрліне я апынілася сярод Беларусаў. Тут мы ўсе жылі й працавалі пад бязупыннымі паветранымі трывогамі ды налётамі, тут мы маглі памагаць сабе ўзаемна". Хто, хто, але яна ўзапраўды і тут шмат каму дапамагала.

Пасьля заканчэньня вайны толькі ў верасьні, перад блякадай ёй удалецца выехаць з Бэрліна да сваёй пляменьніцы Люсі Бакмунд у Малерсдорф. У красавіку 1951 г. абедзьве яны пераяжджаюць у Нюрнбэрг, дзе найстаршы брат Дубейкаўскай Карль, як уцякач, атрымаў кватэру.

„Люся пачала працаваць у бюры, я-ж, маючы сваю дапамогу 70 нябвых марак у месяц, працавала ў хаце. Нажаль, толькі ў Мюнхэне засталася дзейная грамадка Беларусаў-эміграптаў. Яны выдавалі газэту „Бацькаўшчына" і вялі далей беларускую працу. У Нюрнбэргу я ня мела беларускіх сяброў. Уся мая праца была тая, што пісала ўспаміны ды пры нагодзе адведвала Беларусаў у Мюнхэне", — пісала Дубейкаўская зь Нюрнбэргу ў 1966 г.

Хоць тэрытарыяльна й адарваная, яна засталася ў цесным кантакце із сваімі даўнімі беларускімі сябрамі, асабліва з тымі, што апынуліся ў ЗША й Канадзе, дый ня толькі з васабіста-сяброўскім кантакце. Да апошніх дзён свайго жыцьця яна была сябрам Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва ў Нью Ёрку. Ейныя прынагодныя ўспаміны пра Івана Луцкевіча, газэту „Нашу Ніву", паэтку Цётку ці пра свайго мужа Дубейкаўскага ня раз друкаваліся на бачынах „Бацькаўшчыны", часапісаў „Конадні" й „Веда". І ўспаміны ейныя ня толькі цікавыя, але й каштоўныя тым, што людзі й падзеі з пачатку нашага нацыянальнага адраджэньня ў ейным, не бяз таленту апісаньні набіраюць жыцьця й канкрэтнасьці, бо-ж яна пра іх расказвае ня толькі як жывы сьветка, але й суудзельнік.

28 верасьня 1969 г. Юльляна ўстала й чулася добра, зусім звычайна, а каля 8 гадзіны раніцы наступіў сэрцавы ўдар, і не прайшло гадзіны, як і ейная „сьветлая душа адыйшла ў радасьць вечную" на 83-ім годзе жыцьця.

Вечная памяць аб Табе, Дарагая Панічка, будзе жыць ня толькі ў нашых сэрцах, хто знаў, цаніў, а часта й любіў Цябе, але і ў нашай гісторыі. Тваё імя сьветлымі літарамі будзе ўпісанае побач зь імёнамі тых, каму Ты так мужна й шчыра памагала ў тыя асабліва цяжкія й крытычныя гады нашага адраджэньня, у часы Першае сусьветнае вайны.

Валянціна Пашкевіч

ДЗЕНЬ ГЭРОЯЎ У НЬЮ ЁРКУ

Ньюёркаўскі Аддзел Задзіночаньня Беларускіх Вэтэранаў у нядзелю 7 сьнежня ўрачыста адзначыў 49-ыя ўгодкі Слуцкага Паўстаньня, спалучыўшы іх з 25-мі ўгодкамі абвяшчэньня Беларускае Краёвае Абароны й 25-мі ўгодкамі ад сьмерці аднаго з выдатных беларускіх вайскоўцаў маёра Віталя Мікулы.

Спачатку ў Беларускім Катэдральным Саборы БАПЦ сьв. Кірылы Тураўскага, пасьля звычайнае сьв. Літургіі, у суслужэньні Дыякана а. Карпа Стара Уладыка Васіль адслужыў Паніхіду па гэроях Беларусі, што загінулі ў змаганьні за Бацькаўшчыну, ды сказаў глыбака патрыятычнае казаньне.

Пасьля гэтага ў залі Беларускага Грамадзкага Цэнтру ў Брукліне адбыўся ўрачысты сход, прысьвечаны ўшанаваньню памяці гэрояў. Сход адчыніў старшыня Аддзелу Задзіночаньня Беларускіх Вэтэранаў, ён-жа, пасьля прапяяньня хорам песьні „Сьпі пад курганам гэроў", прысьвяціў колькі словаў памяці маёра Віталя Мікулы, што 25 год таму загінуў у нямецкім канцэнтрацыйным лягеры, ды прачытаў біяграфічны артыкул пра ягонае жыцьцё й дзейнасьць ген. Ф. Кушаля, што быў надрукаваны колькі год перад гэтым. Той факт ужо, што маёр Віталь Мікула, хоць і ў нямецкім мундзіры, але загінуў ад тых-жа Немцаў а свае нацыянальнае перакананьні, адзін з вымоўных довадаў, як у запраўднасьці выглядала закіданая Беларусам бальшавікамі „калябарацыя" зь нямецкім фашызмам.

Тады д-р Вітаўт Кіпель прачытаў старанна апрацаваны даклад пра ўзьнікненьне, дзейнасьць і гістарычнае значаньне Беларускае Краёвае Абароны, адзначыўшы, што была яна найбольшым беларускім нацыянальным дасягненьнем у часе нямецкае акупацыі.

Пра Слуцкае Паўстаньне сп. Уладзімер Курыла прачытаў артыкул Юркі Віцьбіча „Слуцкі фронт Беларускай Народнай Рэспублікі", што друкаваўся калісьці ў „Бацькаўшчыне".

Паміж двума згаданымі выступленьнямі група вучняў Беларускае Нядзельнае Школы — Ніна й Вера Запруднік, Алеся й Юрка Кіпель, Ларыса Курыла, Ліда Данілюк і Данчык Андрушышын — прадэклямавалі, кажны асобныя часткамі, патрыятычныя вершы Янкі Купалы „Свайму Народу" й „Беларускія сыны". Уражаньне ад гэтае ўдалае задумы было-б куды больш, калі-б дэклямататары былі лепш падрыхтаваныя й выступілі ў беларускіх нацыянальных вопратках.

Прызнаньне й падзяка належыцца сп. Пятру Пецьку з Канэктыкат, які вывучыў напамяць даўгую лірычную паэму Міхася Кавыля „Пад небам Случчыны каханай" ды з глыбокім пачуцьцёвым уздымам прадэклямаваў яе.

Урачыстасьць закончылася агульным прапяяньнем беларускага нацыянальнага гімну.

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, ЭЎРОПА!

(Працяг з папярэдніх нумароў)

У пачатку XVI ст. папа Юліян II заснаваў у Ватыкане калекцыю антычнае скульптуры. Гэта й было зародкам цяперашніх **Ватыканскіх музэяў.**

Агляд музэяў звычайна пачынаецца ад **„Pinocoteca Vaticana"**, адной з найбольшых у сьвеце галерэяў мастацтва. Працы Леонардо да Вінчы, Тыцыяна, Караваджыо ды палотны Рафаэля — багацьці галерэі.

„Pro Clementino" — найбольшая сьветавая калекцыя антычнае скульптуры. Бальшыня экспанатаў паходзіць з раскопак Рыму й ваколіцаў, шмат копіяў з грэцкіх арыгіналаў. Найбольш ведамыя статуі — славутая група Ляакоана ды мармуровая копія з бронзавага арыгіналу Апалёна Бэльвэдэрскага з 4 ст. да н. эры.

Найвыдатнейшыя з музэяў гэта **Ватыканская бібліятэка ды Сыкстынская капэла.** Ватыканская бібліятэка, заснаваная папам Мікалаем V (1450 г.), перахоўвае цяпер 500,000 тамоў, 60,000 рэдкіх манускрыптаў ды 7,000 інкунабулаў. Тут выстаўлены каштоўныя падарункі папам ад каралёў ды розных дзяржаўных мужоў, а таксама мастацкія вырабы з бронзы, слановай косьці, фрэскі, бібліі, аўтаграфы (Пэтраркі), ілюстрацыі Батычэльлі да „Боскае камэдыі" Дантэ, раньнія хрысьціянскія прылады, як сьвяцільнікі з катакомбаў і шмат, шмат іншых каштоўнасьцяў.

Сыкстынская капэла, дзе адбываюцца „конклявэ" (выбары папаў кардыналамі), пабудаваная папам Сыкстам (адсюль і назоў), лічыцца найбольш высакародным шэдэўрам у гісторыі сьветавага мастацтва. Тут якраз выявілася ўва ўсёй паўніні геніяльнасьць Мікельанджэло. Уся столь капэлі ўпрыгожана ягонымі фрэскамі. Размалёўваў яе мастак 4 гады, стоячы на рыштаваньнях увесь з задзёртай галавой. Усе фрэскі на біблейныя тэмы й выкананы ў высока плястычнай трохвымернай трактоўцы. Цалую сьцяну за аўтаром капэлі (20 х 10 м.) займае ведамы абраз „Апошні суд". Маляваць яго пачаў Мікеланджэло ў веку панад 60 гадоў. Собскі патрэт (твар) мастак намаляваў тут на паморшчанай людзкой скуры, якую Сьв. Баўтрамей трымае ў руках.

Вывучаць багацьці калекцыяў Ватыканскіх музэяў можна месяцамі, калі не гадамі. Аднак, навет паверхоўны турыстычны прабег, хоць і стамляе, але выклікае шмат уражаньняў.

Базыліка Сьв. Паўла, — другая па вялічыні пасьля базылікі Сьв. Пётра й пабудаваная таксама Канстантынам (314 г.), але ўжо на магіле апостала Паўла. Перад уваходам у базыліку 150 калёнаў твораць квадратовы пляцок. У цэнтры магутная статуя Сьв. Паўла. На фасадзе — мазаікі чатырох прарокаў: Ісая, Ерамея, Ізэхэля й Данііла. У цэнтральнай частцы містычны баранчык, а зьверху Хрыстос паміж сьвятымі Пётрам і Паўлам. Нутраная частка базылікі, 120 м. даўжыні, мае 4 рады калёнаў і 5 наваў. Калёны цэнтральнае навы карынцкія, з выдатнымі капітэлямі. Столь з размалёваных плітак. На сьценах мэдальёны — партрэты ўсіх папаў ад Сьв. Пётры да Пія XI. Трыумфальная арка сярэдняе навы ўдэкараваная мазаікамі з V ст. На галоўным аўтары гатычны табэрнакль (з XIII ст.) — пэрла архітэктуры, скульптуры й мазаікі. Сярод мазаік апсыды даміную вялікая фігура Хрыста. Усе мазаікі бізантыйскага стылю. Налева ад галоўнага аўтара праз хрышчэльню ў форме грэцкага крыжа пераход у клыштар з узорнымі арнамэнтамі, парнымі калёнамі, элегантнымі фрызамі ды мазаікавай размалёўкай з XII ст.

З найбольш славутых ды найлепш захаваных манумэнтаў старажытнага Рыму — Пантэон, сканструяваны ў 27 г. да н. э. Агрыппам ды пасьля пажару ў 80 г. рэстаўраваны ў цяперашняй форме ратонды імпэратарам Гадрыянам. Мармуровым парталам праз бронзавыя дзьверы ўваходзіцца ў будынак, што адразу ўражае экстраардынарнасьцю сваёй гармоніі і лініяў, прапорцыі ды пачуцьця прасторы. Тут у нішах грабніцы каралёў Італіі.

Пляц Навона ў стылі барока славіцца сваімі фантанамі Бэрніні. У цэнтры пляцу „фантан рэкаў" (1647-51) прадстаўляе чатыры найбольшыя рэкі сьвету: Ніл, Ганг, Дунай і Рыо дэ ля Плята. На паўднёвым канцы пляцу фантан „Маўр", а на паўночным — „Нэптун".

Найбольшы, аднак, ды найбольш імпануючым спасярод ведамых фантанаў Рыму, — гэта фантан Трэві. У вялізарнай цэнтральнай нішы фігура Нэптуна на рыдване, які цягнуць морскія коні з двума трытонамі наперадзе. У нішы зьлева — статуя, што ўяўляе дастатак, а направа — здароўе. Буйнасьць вясёлага цурчэньня вады, што расплёсквае праз скалы да цэнтру й на бакі стварае незабыўнае ўражаньне. Звычайна мацаваўся звычай, зьвязаны зь легендай, што кажны турысты, кал павярнуўшыся сьпіной да фантану, кіне цераз плячо манэту ў ваду, то абавязкава вернецца яшчэ ў Рым. На дне фантану мноства манэт, кажны хоча яшчэ раз палюбавацца прыгасцём вечнага места. Ня ведаем, ці гэта тыя леташнія ўкінутыя манэты, ці проста так здарылася, але мы ізноў у Рыме, ну й зразумела, паляцела яшчэ дзьве... Пабачым, што будзе...

Апісаць мастацкія вартасьці й прыгаство ўсіх сьвятыняў ды гістарычных помнікаў Рыму не хапае слоў ды ў турыстычных зацемках і немагчыма. Яны тут усюды, на кажным кроку. І ўсюды відаць дбайныя захады да захаваньня іх для пакаленьняў.

Найбольш просты й цудоўна-магічны спосаб адчуць ізноў дух антычнага Рыму — гэта вечарам быць на Роман Форум. Тады нечакана пачуецца рытм маршу легіёнаў пад гукі трубачоў ды пошчак барабанаў. Калёны Форума, сьвятыня Вэсталяк, дом Юлія Цэзара раптоўна асьвятляцца, а паветра загрыміць ад людзкога гоману й музыкі. Непаўторныя ў сьвеце віды Роман Форум і Палятыну з кчисленымі гістарычнымі падзеямі Рыму ажывуць ізноў да званьнявания места аж да трыумфу Хрысьціянства.

Гэта імпазантны спэктакль на паветры "Suomi e luci" (Гук і сьвятло), дзе няма, ня відаць актораў, але стораны ён дасканалай супрацай актораў (голас), кампазытараў, музыкантаў і сьвета-гукавых інжынераў.

У катакомбы трэба ехаць па "Via Appia Antica", што захавала дагэтуль свой арыгінальны характар. Завёз нас туды а. Татарыновіч. У пачатку дарогі невялікі касьцёл на месцы, дзе паводля легенды зьявіўся прывід Хрыста апосталу Паўлу, калі ён уцякаў ад праследу. Калі на пытаньне „Domino, quo vadis" апостал атрымаў адказ, „Venio iterum crucifigi", то вярнуўся ў Рым, дзе й быў укрыжаваны. У касьцеле мармуровая цаглінка з адбіткам пакінутага, паводля легенды, сьледу Хрыстовага.

Катакомбы, што служылі раньнім Хрысьціянам за месца збораў, малітвы ды схову ад праследаў, выклікаюць глыбокае пачуцьцё пашаны.

Ваколіцы Рыму, што маюць таксама шмат цікавага й годнага ўвагі, узяўся паказаць нам наш Рымскі айцец а. Пётра на сваім „Фіаце". Выехалі рана, а па дарозе заскочылі яшчэ па а. Канстантына Маска-

ТЫДЗЕНЬ ПАНЯВОЛЕНЫХ НАРОДАЎ У БРАДФАРДЗЕ

У той час, калі ў ЗША Тыдзень Паняволеных Народаў абвешчаны дзесяць год таму й урачыста адзначаецца ў ліпені кажнага году, у Ангельшчыне яго запачаткавала адно сёлета Брытыйская Ліга Эўрапейскае Свабоды ў супрацоўніцтве з Камітэтамі Паняволеных Народаў і ўрачыста яго адзначыла 9-16 лістапада.

Камітэт Паняволеных Народаў у Брадфардзе найстарэйшы спаміж гэткіх камітэтаў у Ангельшчыне. У сувязі з гэтым ад ягонае практычнае дзейнасьці было ўзята шмат прыкладаў у правядзеньні Тыдня. Перш - наперш было праведзена шмат паседжаньняў, на якіх абмяркоўвалася праграма Тыдня. На паседжаньнях гэтых быў прысутны старшыня Брытыйскае Лігі Эўрапейскае Свабоды Джон Грэгам.

На апошнім з гэтых паседжаньняў у Эстонскім Клюбе 9 лістапада, была падпісаная пэтыцыя да мэра гораду Брадфарду, якую прадстаўнікі Камітэту Паняволеных Народаў у складзе віцэ-старшыні Я. Калбасы (Белруса), сакратара М. Харука (Украінца), сяброў В. Ігнатыса) (Лятувіса), А. Оттана (Эстонца) ды чатырох маладых дзяўчат, адзетых у нацыянальных вопратках, уручылі мэру гораду 10 лістапада ў часе свае візыты ў гарадзкой залі Брадфарду.

Мэр Брадфарду лёрд Алдэрман Эды Ньюбэй прыняў дэлегацыю вельмі прыхільна. Спачатку ён папрасіў сяброў дэлегацыі ўпісацца ў кнігу наведзальнікаў, зрабіў зь імі супольны фотаздымак (гл. уверсе) ды ў прысутнасьці карэспандэнтаў мясцовае прэсы афіцыйна абвесьціў Тыдзень Паняволеных Народаў у Брадфардзе. У сваёй прамове ён запэўніў пра сваё поўнае маральнае падтрыманьне ўсіх нацыянальнасьцяў з паняволеных краёў, што пражываюць у Брадфардзе.

У перададзенай яму пэтыцыі між іншых пытаньняў была просьба пра дазвол на разьвешаньне нацыянальных сьцягоў на гарадзкой ратушы на працягу ўсяго Тыдня Паняволеных народаў. Сакратар Камітэту Паняволеных Народаў атрымаў адказ, што ў наступным ужо годзе ў часе ўшанаваньня Тыдня Паняволеных Народаў нацыянальныя сьцягі паняволеных народаў у разьмеры 4 х 2 ярды, як вымагаецца правіламі Сіты Гол, будуць упяршыню вывешаныя ў Брадфардзе.

На працягу ўсяго Тыдня было раздана й разаслана тысячы адмысловых улётак, у якіх інфармавалася ангельскае жыхарства пра паняволеныя камунізмам эўрапейскія й азіяцкія народы, а ў цэрквах і касьцёлах былі праведзеныя малітвы й сказаныя казані пра камуністычны зьдзек у паняволеных краёх.

У сыботу 15 лістапада ў Украінскай залі адбыўся вялікі мітынг і канцэрт, прысьвечаны Тыдню Паняволеных Народаў. На мітынгу была вялікая колькасьць дзеячоў палітычных партыяў Ангельшчыны й брадфардзкага самаўраду. Мітынг адчыніў віцэ-старшыня Камітэту Паняволеных Народаў Янка Калбаса, а галоўную прамову сказаў старшыня Брытыйскае Лігі Эўрапейскае Свабоды Джон Грэгам. Канцэрт прайшоў вельмі ўдала, пра які, як і сам мітынг, шырака пісала мясцовая прэса.

Апрача гэтага, з нагоды Тыдня Паняволеных Народаў Аддзел Згуртаваньня Беларусаў у Вялікабрытаніі ў Брадфардзе выслаў адмысловыя мэмарыялы ў беларускім пытаньні Прэм'еру Вялікабрытаніі Г. Вільсану й Мэру Брадфарду Э. Ньюбэй. У вадказах на гэтыя мэмарыялы была выказаная гатоўнасьць маральнага падтрыманьня нашае нацыянальнае дзейнасьці ў Вялікабрытаніі й гарачыя пажаданьні для ўсіх Беларусаў для зьдзейсьненьня іхных нацыянальна-вызвольных ідэялаў.

Янка Крушына

ліка, якому наш правадыр ня даў і пасьнедаць. Бедны а. Канстантын мусіў дагрызаць булку ўжо ў самаходзе. Імчым па "Appia Nuova" ў кірунку Альбано. Раптам ... бзык, чорны „жарэбчык" а. Пётры трошкі падскочыў і ані руш далей ...

— А мае-ж вы міленькія, што-ж рабіць? Выскач а. Канстантын ды падапхні ад заду ... — устрывожыўся а. Пётра.

Мы ў страху, як завязьнем на гэтай рухлівай дарозе, то бывай здарова нядзелька!

А. Канстантын спакойна высядае і толькі пасьпеў дакрануцца пальчыкам да „хваста" нашага „коніка". як той нечакана рвануў уперад, а за ім у падскоках а. Канстантын.

Далей усё ішло паітальлянску. А. Пётра, не зважаючы на ніякія дарожныя знакі (гэтак езьдзяць тут і патомкі Рымлянаў), усё гнаў „аванты" (уперад). Дзякуй Богу, прыбылі цэлымі ў васяродак місіянэрак „Найсьвяцейшага Сэрца Езуса" ў Арыччыа.

Акружаны высокімі мурамі парк із ставочкамі, дзе плаваюць залатыя рыбкі, алейкамі, масткамі, стагадовымі дрэвамі. Пасярод дрэваў і красак вялікі будынак місіі, з бліскучымі мармуровымі падлогамі ў калідорах.

Новазбудаваная капліца ўражае сваім мадэрным памастацку выканаым з мазаікі абразом укрыжаванага Хрыста на ўсю сьцяну за галоўным аўтаром.

Кіраўніца місіі прыняла нас вельмі міла, запрасіла на абед ды прызначыла сястру-Амэрыканку паказаць усе ўладаньні. Шпацыруючы па парку ў цікавай і прыемнай гутарцы час праляцеў незаўважна.

Пасьля абеду паехалі ў Кастэль Гандольфо, маляўнічае мястэчка на высокім узгорку, а ўнізе возера. Гэта былыя ўладаньні магутнага ў сярэднявеччы роду Гандольфі. Тут цяпер летняя рэзыдэнцыя Рымскіх папаў. Парк і палац пабудаваны папам Урбаном VIII (1624-29). Насупраць палацу, пасярэдзіне пляцу, фантан Бэрніні.

Налюбаваўшыся прыгожым відам возера і наваколья, яшчэ раз заехалі ў місію. Там а 5-ай вечара пачалася ў парку маляўнічая працэсія ў чэсьць сьвята „Божага цела" (наш Дзевятнік). Прыгадаліся калішнія нашыя вялікія працэсіі ад Катэдры аж да Залатой Горкі на вуліцах Менску ... Цяпер ніхто там і марыць пра гэта ня можа ... Няма больш ні Катэдры, ні Залатагорскага касьцёлу ...

Варочаліся ў Рым маланкава. А. Пётра сьпяшыў, каб не трапіць у дарожны затор, і рабіў сваё „аванты", як віхор. Усе прыціхлі, навет мая спадарожніца адлажыла свае спасьцярогі на пасьля ды моўчкі аберуч трымалася за бочную пяцельку ў самаходзе. Ачунялі ўсе ў рэстаране "Scoglio di Frisio", дзе нам падалі іхны адмысловы смакалык дня — „Каммэлёні а ля Фрызіо", Бог ведае з чаго зроблены, але смаку надзвычайнага.

Дзень прайшоў вельмі міла й цікава.

(Далей будзе)

А. Сьвіслацкі

ВЫСТАЎКА АБРАЗОЎ ГАЛІНЫ РУСАК

Задзіночаньне Беларускіх Жанчынаў Канады запрасіла сп-ню Галіну Русак, сяброўку жаноцкай сэкцыі Аддзелу БАЗА ў Нью Джэрзі, наладзіць выстаўку яе абразоў ды даць даклад з малярскага мастацтва. Выстаўка й даклад „Мастак і асяродзьдзе" адбыліся ў нядзелю 9-га лістапада ў Беларускім Рэлігійна-Грамадзкім Цэнтры ў Таронта.

Імпрэза мела іншы характар, як тыя, што звычайна адбываюцца ў БР-ГЦ. Выстаўка была атракцыяй для ўсіх. Абразы, за выняткам некалькіх прадмета-рэпрэзэнтуючых і аднаго чыста абстрактнага, мелі характар „мадэрнага" мастацтва. Хто хацеў і намагаўся даведацца, што прадстаўляе абраз, мог лёгка дагадацца. Але было відавочным, што мэтай мастака ня было маляваць прадметы, пэйзаж, ці фрагмэнт здарэньня так, як гэта мы пабачылі-б на колерным здымку. Наадварот, колеры й формы, іх разьмяшчэньне й упарадкаваньне было зусім давольным. „Дубы" ,як іх называлі, бывалі або цагляста-чырвонымі, або цёмна-сінімі. Прадстаўленыя прадметы быццам намагаліся памагаць праз асацыяцыю падкрэсьліць настрой і ўражаньне выклíканае кампазыцыяй колераў, іх пераходам з аднаго тону ў другі, або войстра абмежаваным пераходам з аднае формы ў другую.

Быў адзін, напрыклад, абраз, які сваім настроем прыцягваў агульную ўвагу. Скампанаваны ён быў з шэра-бура-чорных колераў, што былі разьмешчаныя ў вадпаведных формах. У верхняй левай яго частцы была круглая белая пляма, якая гаварыла: гэта месяц, а абраз прадстаўляе таемную ноч. Разьвязка лёгкая, можа за лёгкая, бо на ёй і канчаецца зацікаўленьне абразом. Далейшая канцэнтрацыя над ім не паглыбляе ані ўражаньня, ані прыцягаваньня.

Ізноў-жа дзеля прыкладу, быў і іншы абраз у сінім агульным тоне з уплеценымі ў кампазыцыю белымі й цёмнымі элемэнтамі. Што ён сабой прадстаўляў, ня так важна, але гледзячы на яго рабілася на душы добра й спакойна. Так, як часам слухаеш хор сьпявае, бяз крыку й галасу, навет і бяз слоў, але й бяз дысанансаў. Ды кажны ўспрымае й рэагуе па рознаму. У гледачоў, яшчэ перад дакладам, вычувалася ажыўленьне, вымена думак, што каму падабаецца й чаму. „Цецярук" і „Бярозкі" відавочна заваявалі сабе папулярнасьць.

Даклад адбыўся пасьля Багаслужбы. Імпрэзу адчыніла й прадставіла аўтарку выстаўкі й прэлегэнтку ды яе мужа старшыня ЗБЖК, д-р Раіса Жук-Грышкевіч. Маг-р Галіна Русак студыявала ў Марбургзе, Лювэне й закончыла студыі ў ЗША, атрымаўшы ступень з французкае літаратуры. Апрача таго, яна закончыла із ступеняй магістра бібліятэкарскія навукі. Выклады з малярскага мастацтва слухала на ўнівэрсытэце й бярэ прыватныя лекцыі ў ведамага мастака.

Даклад прадстаўляў агульна гісторыю малярства ад дагістарычных часоў да сяньня. Характарызаваў паасобныя пэрыяды, паказваў, як разьвіцьцё малярства было й ёсьць зьвязанае зь гісторыяй і ідэалёгіяй часу, як мастак — твор часу — у сваім мастацтве адбівае й уплывае на працэсы, якія адбываюцца ў даным часе й даным асяродзьдзі.

Пасьля дакладу завязалася жывая дыскусія. Выказвалі свае пагляды асабліва на сучаснае мастацтва. Выліваліся жалі й абурэньні на некаторых сяньняшніх мастакоў, якія сваімі абразамі быццам насьміхаюцца й ашукваюць гледача. У „поп арт" бачылася дэгэнэрацыю мастацтва. Падымалася пытаньне, ці мастацтва павінна быць на службе пэўнай ідэі, ці мае толькі быць выражэньнем, часта хворай, псыхікі мастака.

Каб магчы адказаць на парушаныя тут пытаньні, трэба сьпярша адказаць на пытаньне, што такое малярскае мастацтва, разабрацца ў яго сутнасьці, яго функцыі й заданьні. Гэтыя пытаньні турбуюць ня толькі нас, але й філязофію, але яны хоць і не разьвязаныя, не перашкаджаюць нам цешыцца тым малярствам, тымі абразамі, якія нам падабаюцца — гаварыла ў заключным слове кіраўнічка імпрэзы.

Каб выразіць удзячнасьць за выстаўку й даклад, старшыня ЗБЖК уручыла прэлегэнтцы ад арганізацыі кнігу аб французкім „Імпрэсыянізьме" — мастацкае плыні з 19-га стагодзьдзя — аб якой гаварылася ў дакладзе й нямала ў часе дыскусіі.

Нарэшце гаварыла мастачка й яе муж. Спадарства Русакі, дзякуючы за гасьціннасьць, выразіліся, што хоць далёкае падарожжа й перавозка абразоў былі клапатлівымі й цяжкімі, ды ўсё-ж вартымі заходу.

Р. Ж.Г.

„ЖУРНАЛ БЕЛАРУСАВЕДЫ" № 3

У Лёндане Англа-Беларускае Таварыства йшчэ ў 1965 годзе пачало выдаваць навуковы часапіс „The Journal of Byelorussian Studies" („Журнал беларусаведы") — адзінае цяпер на Захадзе (а фактычна, у цэлым сьвеце) англамоўнае выданьне, прысьвечанае пытаньням беларускае мінуўшчыны й сучаснасьці. Выдаецца „Журнал беларусаведы" невялікаю раўнуючы групаю людзей, чым і тлумачыцца тое, што часапіс друкуецца тымчасам як гадавік дый выходзіць з пэўным спазьненьнем. Нядаўна падпішчыкам і бібліятэкам была разасланая трэйцяя кніга „Журналу беларусаведы", датаваная 1967 годам. Спозьненасьць выданьня ня зьніжае аднак ані ягонае навуковае вартасьці, ані актуальнасьці закранутых у ім праблемаў. У гэтым пераконвае чытача ўвесь зьмест часапісу.

Артыкулы „Журналу беларусаведы" прысьвечаныя пераважна мінуўшчыне беларускага народу. галоўна ягонаму культурнаму, часткава палітычнаму аспэктам — якраз тым, якімі савецкая беларусаведная навука або не займаецца наагул, або калі й займаецца, дык насьвятляе іх у выкрыўленым сьвятле.

Трэйцяя кніга „Журналу" адчыняецца артыкулам Г. Піхуры пра ілюстрацыйнае мастацтва Францішка Скарыны ў ягоных выданьнях беларускага перакладу Біблії. У вартыкуле дадзены ня толькі аналіз мастацкага стылю выданьняў нашага першадрукара, але праз сьцьверджаньне сувязі паміж Скарынавымі ілюстрацыямі ды паўдзённа-нямецкімі мастацкімі школамі выказваецца новая гіпатэза што да біяграфіі доктара Скарыны, пра ягоны праўдападобны пабыт у нямецкіх гарадах Нюрэнбэргу ці Аўгзбургу, тагачасных цэнтрах эўрапейскага мастацтва, ды пра ягоныя кантакты з выдатнымі нямецкімі майстрамі. Дасюль пісалася адно пра ўплывы італьлянскае й чэскае мастацкіх школаў на Скарынавы ілюстрацыі.

Г. Піхура прасочвае таксама й беларускую мастацкую традыцыю ў Скарыны, асабліва выразную ў ягоных багатых ініцыялах і заставіцах. Скарына, кажа аўтар, працаваў у рамках добра ўмацаванае традыцыі беларускага царкоўнага мастацтва. „Месца Скарыны ў эўрапейскім мастацтве — канчае Г. Піхура свой артыкул. — яшчэ чакае свайго вызначэньня".

У трэйцяй новай кнізе англамоўнага „Журналу беларусаведы" ня менш цікавыя й артыкулы іншых аўтараў. Гэтак артыкул Р. Фрэнча прысьвечаны гістарычнай геаграфіі лясоў Беларусі ў 16-м стагодзьдзі. З артыкулу даведваемся, што на Беларусі гэнымі далёкімі часамі лясной гаспадаркі й законам, што ахоўвалі лясы, надавалася шмат увагі, у сувязі зь вялікаю роляю, якую адыгравалі лясы ў экономіцы краю. Актуальнасьць артыкулу, трэба сказаць, падвышаецца тым, што якраз цяпер у беларускім савецкім друку пішацца шмат пра нішчэньне лясоў ды праблемы, зьвязаныя зь іхным захаваньнем.

Шмат інфармацыі чытачу трэйцяе кнігі „Журналу беларусаведы" дае зьместоўны артыкул Аляксандра Надсана пра газэту „Наша Ніва". Артыкулы ў беларускім савецкім друку пра „Нашу Ніву", як правіла, абмежваюцца да нейкага аднаго аспэкту, менш-больш сучаснага з г. зв. партыйнасьцяй гістарычнае навукі. Надсанаў артыкул насьвятляе ролю й значаньне „Нашае Нівы" на шырэйшым фоне беларускага нацыянальнага жыцьця канца 19-га й пачатку 20-га стагодзьдзяў ды дае гэтым куды дакладнейшае ўяўленьне пра эпоху й значаньне ў ёй газэты „Наша Ніва", ейных выдаўцоў і супрацоўнікаў.

Каштоўны артыкул у трэйцяй кнізе „Журналу беларусаведы" Арнольда МакМіліна пра акадэміка Яўхіма Карскага, ягоную навуковую дзейнасьць ды асабліва ягоную манумэнтальную шматтомную працу „Беларусы". Цікавы таксама, хоць і невялікі памерам, артыкул аўтара выдатнае кнігі "Guide to Slavonic Languages". („Праваднік да славянскіх моваў") прафэсара дэ Брэя „Граматычныя зьмены ў сучаснай беларускай літаратурнай мове". У вартыкуле аўтар адзначае тэндэнцыю ў савецкай моўнай палітыцы да русыфікацыі граматычных формаў беларускае мовы.

Спасярод важнейшых матар'ялаў трэйцяе кнігі „Журналу беларусаведы" заслугоўвае на асаблівую ўвагу таксама працяг з папярэдняга нумару артыкулу Станіслава Савіцкага „Гістарычны агляд крыніцаў беларускага права". Артыкул прысьвечаны галоўна гісторыі й аналізу трох выданьняў кодэксу беларускага права, г. зв. „Літоўскага Статуту" 16-га стагодзьдзя, а таксама „Літоўскай Мэтрыцы", што была зборам судовых справаў з прытарнаваньнем да іх пісанага й звычаёвага беларускага права. Як „Літоўскі „Статут", гэтак і „Літоўская Мэтрыка", паказвае аўтар, побач зь перажыткамі архаічных паняцьцяў ды традыцыяў з рэшткамі навет асабістага нявольніцтва, мелі ў сабе і прагрэсыўныя элемэнты: гуманнасьць, талерантнасьць, пэўны дэмакратызм, спачуваньне слабому, ахова права меншыняў, ахова жанчынаў у сям'і й грамадстве. Усё гэта выразна запярэчвае цьверджаньні савецкіх гісторыкаў пра тое, што ў Вялікім Княстве Літоўскім панаваў быццам-бы, беспрасьветны ўціск беларускага жыхарства з боку нацыянальна чужых фэўдалаў.

Як і ў папярэдніх дзьвюх кнігах лёнданскага „Журналу беларусаведы", у трэйцяй кнізе багаты раздзел рэцэнзіяў і хронікі. Бальшыня рэцэнзіяў на працы савецкіх аўтараў: на калектыўныя працы „Гісторыя беларускай літаратуры", „Беларуская дакастрычніцкая проза", „Полацкая зямля" Аляксеева, „Хроніка Быхаўца" рэдакцыі Ўлашчыка, „Георгі Скарына" Майхровіча ды шмат іншых. Зьмешчаныя ў часапісе таксама агляды гадавікоў як беларускіх савецкіх часапісаў — „Полымя", „Беларусь", „Маладосьць" гэтак і беларускіх замежных выданьняў — „Божым Шляхам", „Беларус", „Запісы" Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва ды іншыя.

Аддзел рэцэнзіяў ды агляду пэрыядычнага друку добра дапаўняе йшчэ й багатая хроніка, унятая ў трох раздзелах падзеяў міжнароднага парадку, што маюць дачыненьне да Беларусі, падзеяў на Беларусі ды за мяжой.

"The Journal of Byelorussian Studies", выдаваны ў Лёндане Англа-Беларускім Таварыствам становіць, як бачым, выданьне багатае зьместам, разнабаковае ды, што галоўна, вельмі актуальнае. Яно запаўняе балючую нястачу навуковае літаратуры пра Беларусь у ангельскай мове.

Я. З.

З КАНАДЫЙСКАЕ ХРОНІКІ

● 18 кастрычніка Аддзел ЗБК Таронта ладзіў у БР-ГЦ сяброўскую вечарыну.

● 26 кастрычніка, пасьля дакладу д-ра Вітаўта Тумаша, адбылося паседжаньне сяброў Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва ў Канадзе, на якім прысутнічаў і д-р В. Тумаш Старшыня БІНіМ у Нью Ёрку. Паседжаньне праводзіў старшыня, д-р Вінцэнт Жук-Грышкевіч. Былі прынятыя два новыя сябры, абмеркаваны плян працы на будучыню й праведзены перавыбары ўправы, у якую ўвайшлі: старшыня д-р Ян Садоўскі й сакратар-скарбнік маг. А. Грыцук.

● 22 лістапада Парахвія БАПЦ ў Таронта арганізавала ў БР-ГЦ сяброўскую вечарыну.

● Дзень 23 лістапада быў прысьвечаны памяці гэрояў Беларусі. А 10-ай зраніцы ў БАПЦ Сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронта адбылася Багаслужба й Паніхіда па загінуўшых за волю Беларусі, а пасьля ў БР-ГЦ — адакэмія памяці гэрояў. Кіраваў ёю сп. М. Ганько, старшыня Галоўнае Управы ЗБК стараньнем якое акадэмія была наладжаная. Дакладчыкам быў сп. К. Акула.

● 23 кастрычніка пасьля акадэміі адбылася гадавая зборка Аддзелу ЗБК Таронта. Сход абмеркаваў плян працы на будучыню й перавыбраў управу Аддзелу, у якую ўвайшлі: старшыня сп. Барыс Кірка, сакратар — сп. М. Сільвановіч і скарбнік — сп. М. Кулеш.

ШТО ЧУВАЦЬ?

Прадстаўнік БССР у ЗН дамагаецца больш месца для Беларусаў. На сёлетняй 24-ай Генэральнай Асамблэі АЗН, 25 лістапада, Валеры Ганчарэнка, прадстаўнік БССР, выступаючы ў Пятым камітэце (адміністрацыйным і бюджэтным), жаліўся на нястачу „геаграфічнага балянсу" ў Сакратарыяце ЗН: у ім працуюць на важных пасадах 313 прадстаўнікоў заходніх дзяржаваў, сказаў Ганчарэнка, і адно 68 прадстаўнікоў сацыялістычных краёў. Прадстаўнік БССР, паводля прэсавага камунікату ЗН, заявіў таксама, што „набор асобаў зь Беларусі палепшыўся, але ўсё яшчэ не дасягнуў ніжэйшага ўзроўню пажаданага ліку". Апрача гэтага, заявіў Ганчарэнка, Беларусь ня мае прадстаўніцтва ні ў Сакратарыяце ЗН для справаў прамысловае разбудовы ні ў Эканамічнай Камісіі для справаў Афрыкі. Становішча гэтае, сказаў Ганчарэнка, існуе й дасюль не зважаючы на факт, што ягоны ўрад прысьвяціў асаблівую ўвагу справе падрыхтаваньня працаўнікоў для работы ў Задзіночаных Нацыях.

Нацыянальнасьці Вільні. Паводля лятувіскага інфармацыйнага бюлетэню „Эльта", выдазанага ў Нью Ёрку (№7, ліпень 1969 г.), які спасылаецца на афіцыйныя савецкія дадзеныя, у Вільні цяпер 33% Лятувісаў, 31% Расейцаў, каля 20% Палякаў, 7% Жыдоў. Палякі, паводля бюлетэню, штораз больш карыстаюцца расейскай моваю. Пра Беларусаў статыстыка, як бачым, нічога ня кажа, хоць яшчэ застаецца 9% да ўсіх 100%.

У тым-жа нумары „Эльта" кажацца, што газэта „Монтрэаль Стар" за 7 чэрвеня сёлета зьмясьціла артыкул свайго карэспандэнта зь Літ. ССР пра Вільню — артыкул, паводля „Эльта", „неверагоднае наіўнасьці" што да гісторыі гораду й краю.

Аповесьць польскага пісьменьніка Ю. Мацкевіча пра падзеі на Беларусі. Польскі Інстытут Літэрацкі ў Парыжы выдаў сёлета вялікую аповесьць ведамага польскага пісьменьніка Юзэфа Мацкевіча пад заг. „Не тшэба глосно мувіць" („Ня трэба гаварыць голасна"). Час дзеяньня аповесьці — Другая сусьветная вайна. Аповесьць дакумэнтальная, падзеі адбываюцца галоўна на Беларусі. У аповесьці шмат фактаў, прозьвішчаў, цікавых дэталяў, што маюць самое беспасярэднае дачыненьне да тагачаснага беларускага грамадзкага жыцьця й палітычнае дзейнасьці.

Француская марка з назвамі беларускіх гарадоў. Сёлета француская пошта выпусьціла марку (45 цэнтымаў), прысьвечаную француска-савецкай самалётнай эскадрыле „Нармандыя-Нёман", што змагалася супраць Немцаў у Другой сусьветнай вайне. На марцы, між савецкімі самлётамі, падаючы адзін аднаму рукі, вітаюцца два пілёты, савецкі зьлева й францускі справа. Рысунак маркі абведзены напісам, пачынаючы зь ніжняга левага ражка ўгару: „1942: Масква-Іванава. 1943: Арол-Смаленск. 1944: Віцебск - Бярэзіна - Менск - Вільня-Коўна-Нёман". Ніжні радок мае напіс: „1945: Інстэрбург-Кёнігсбэрг-Данцыг". Рысунак маркі выкананы ў сінім, шэрым ды чырвоным калёрах.

Японскі часапіс пра беларускую літаратуру. Японскі часапіс „Савета Бунчаку" №№ 6-7 за сёлетні год) надрукаваў цыкль апавяданьняў беларускіх савецкіх пісьменьнікаў М. Лынькова, І. Шамякіна, Я. Брыля.

Прывітаньне амэрыканскім касманаўтам зь Беларусі. Яшчэ 25 ліпеня сёлета газэта „Нью-Ёрк Таймс", падаючы весткі з цэлага сьвету пра рэакцыю на сэнсацыйны палёт на Месяц касьмічнага карабля „Апалён-11", падала між іншых матар'ялаў тэкст тэлеграмы, што прыйшла на адрыс касманаўтаў зь Беларусі, з гораду Гомелю. Вось тэкст тэлеграмы: „Дарагія Месяцавікі, мы вельмі захопленыя Вашым выдатным дасягненьнем. Сям'я Мартузінаў".

Беларускія вершы паўкраінску. Ведамы ўкраінскі паэта й шчыры прыяцель беларускае літаратуры Леанід Палтава, што жыве ў Філядэльфіі, ЗША, надрукаваў падборку вершаў сучасных беларускіх паэтаў А. Вярцінскага, Р. Тармолы, Л. Геніюш, О. Іпатавае й А. Малюка ў часапісе Цэнтральнае Ўправы Саюзу Ўкраінскае Моладзі „Авангард" №3 (91). Пераклады, як і арыгіналы, на высокім мастацкім узроўні.

Нацыянальны склад Палітбюро ЦК КПСС. Палітычнае бюро ЦК КПСС — кіруючы партыйны орган, які абіраецца пленумам ЦК для кіраўніцтва палітычнай дзейнасьцяй ЦК паміж партыйнымі пленумамі. У складзе сучаснага палітбюро ЦК КПСС Расейцаў — 6 чалавек, Украінцаў — 3, Беларусаў — 1 (Кірыла Мазураў), Латышоў — 1 (усіх 11 чалавек).

Кандыдатаў у сябры Палітбюро ЦК КПСС: Расейцаў — 4, Беларусаў — 1 (Пётр Машэраў), Украінцаў — 1, Казахаў — 1, Грузінаў — 1, Узбэкаў — 1 (усіх 9).

У Сакратарыят ЦК КПСС, які займаецца штодзённай бягучай работай партыі, уваходзяць дзесяць асобаў — усе Расейцы.

Жанчыны Беларусі ў навуцы. На пачатку 1969 году ў Савецкай Беларусі было 18.618 навукова-пэдагагічных працаўнікоў. Зь іх больш за 38% — жанчыны.

Беларускія акадэмікі „старэюць" векам. Калі ў 1957 г. сярэдні век акадэміка АН БССР складаў 58,6 году, у 1960 г. — 59,4, у 1962 — 61,1, дык да канца студзеня 1969 г. ён дасягнуў 64 гады. Тое-ж было й сярод сяброў-карэспандэнтаў АН БССР. Зьмена сярэдняга веку гэтых навуковых кадраў характарызуецца наступнымі паказьнікамі: у 1957 г. — 54,6 году, у 1960 — 55,3, у 1962 — 57,3, у 1968 — 61,2. Ад канца студзеня 1969 г., у выніку абраньня ў сябры-карэспандэнты АН БССР вялікае групы маладзейшых навукоўцаў, сярэдні век сябры-карэспандэнта АН БССР зьнізіўся да 57,2 году.

Тэндэнцыя да „старэньня" найбольш кваліфікаваных навуковых кадраў выяўляецца ня толькі ў Беларусі. Гэтак, сярэдні век акадэмікаў у Францыі ў 1806 г. складаў 52 гады, а ў 1951 — 72,2.

Алімпіяда 1976 г. у Маскве? Савецкія ўрадавыя й прапагандавыя органы пачалі кампанію за тое, каб Алімпійскія гульні 1976 году былі праведзеныя ў Маскве.

УРАЧЫСТАЕ АДЧЫНЕНЬНЕ ГРАМАДЗКАГА ЦЭНТРУ БЕЛАРУСАЎ БРАДФАРДУ І БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДЗКАГА КЛЮБУ

„САКАВІК"

Лёрдам Мэрам гораду Брадфард Алдэрманам Эды Ньюбэй адбудзецца ў суботу 17 студзеня 1970 г. а 2-ой гадз. папаўдні.

Хаця фактычнае адчыненьне Клюбу адбудзецца ў суботу **20 сьнежня 1969 г.** прадстаўніком Дырэкцыі Бравары „Тэтлей", аднак **афіцыйнае** адчыненьне будзе адсьвяткаванае 17 студзеня, на якое запрашаюцца ўсе сябры Клюбу „Сакавік".

Пасьля афіцыйнага адчыненьня, у залі Клюбу адбудзецца прыняцьце ў гонар Дастойнага Гасьця Лёрда Мэра Алдэрмана Эды Ньюбэй. На ўрачыстасьці будуць прадстаўнікі самаўраду Брадфарду, іншанацыянальных групаў і прэсы.

У часе ўрачыстасьці будзе зарганізаваная выстаўка беларускіх гістарычных і культурных памяткаў, пазычаных зь Беларускага Музэю й Бібліятэкі ў Лёндане.

Адрыс Клюбу: 12 WALMER VILLAS, MANNINGHAM, BRADFORD 8.

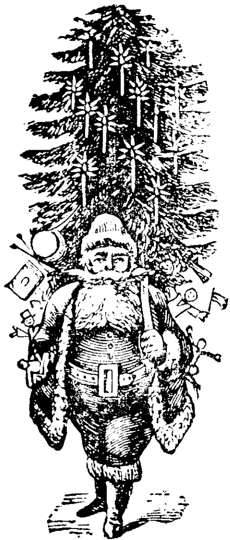
УПРАВА КЛЮБУ

ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА 1970 ГОДУ

СВАЯКОМ, ПРЫЯЦЕЛЯМ, ЗНАЁМЫМ І ЎСІМ СУРОДЗІЧАМ АД ШЧЫРАГА СЭРЦА ЖАДАЮЦЬ

АБРАМЧЫКІ ГАННА И МІКОЛА
АЗАРКІ МАРЫЯ, ЯНКА, ЮРКА И ІРЭНА
Інж. АЛЕКСЫ ПАВАЛ
БАРТУЛЬ ВЕРА, ПРАНЬЦІШ І ДЗЕЦІ
БЕЛАРУСКАЯ ДРУКАРНЯ Ў СЫРАКУЗАХ
Інж. БРУЦКІ ІВАН
Айцец ВІКТАР і Матушка МАРЫЛЯ ВОЙТЭНКІ
Д-р ВЯРБІЦКІ АЎГЕН ІЗЬ СЯМ'ЁЙ
Д-р ГАЙДЭЛЬ ПЁТР ІЗЬ СЯМ'ЁЙ
Інж. ГАРОШКА МІКАЛАЙ ІЗЬ СЯМ'ЁЙ
ГУТЫРЧЫКІ ЛІТВІНА, СЯРГЕЙ І ДЗЕЦІ

ДАНІЛОВІЧЫ АЛЯКСАНДРА, БРАНІСЛАЎ І АДВАРД
ДАНІЛЮКІ МАРЫЯ І БАРЫС ІЗЬ СЯМ'ЁЙ
ДАРАШЭВІЧ МІКАЛАЙ ІЗЬ СЯМ'ЁЙ І ТЭДЭНЭ
Д-р ЖУК-ГРЫШКЕВІЧЫ РАІСА И ВІНЦЭНТ
ЖЫЗЬНЕЎСКІЯ ГАННА, МІКОДА И ДЗЕЦІ
ЖЫДАЛОВІЧ КАСТУСЬ
ЗАМОРСКІЯ ВЕРА И МІКОЛА ІЗЬ СЯМ'ЁЙ
Д-р ЗАПРУДНІКІ ВОЛЬГА, ЯНКА И ДЗЕЦІ
КАЖАН ВІТАЛЬ ІЗЬ СЯМ'ЁЙ
КАНАРЧУК ВОЛЬГА И ЯНКА
Айцец КЕНДЫШ ВАСІЛЬ І Матушка МАРЫЯ
Інж. КІСЕЛЬ СЬЦЯПАН
КУЛІКОВІЧ-ГРАДЭ НАДЗЕЯ
КУНЦЭВІЧ МІКАЛАЙ
МАРКЕВІЧ АНТОН ІЗЬ СЯМ'ЁЙ

МІЦКЕВІЧ АЛЯКСАНДАР
Д-р НАБАГЕЗ УЛАДЗІМЕР ІЗ СЯМ'ЁЙ
Інж. НОРЫКІ КІНУСЯ И ЛЕАНІД
ПРУСКІ МІКАЛАЙ
Д-р РАМАНО АЛЫ И ПРАНЬЦІША СЯМ'Я
Д-р РАМУКІ ВЕРА, ВІТАЎТ І ДЗЕЦІ
РОДЗЬКАЎ-РУСАКОЎ СЯМ'Я
СТАГАНОВІЧАЎ СЯМ'Я
Інж. СТАНКЕВІЧ ВЯЧАСЛАЎ ІЗЬ СЯМ'ЁЙ

Д-р СТАНКЕВІЧЫ ЗІНА, СТАСЬ І РАЯ
СТОМА НІНА И ВАСІЛЬ
СУБОТА КАЦЯРЫНА І АДОЛЬ
СЫЛІЎКА УЛАДЗІМЕР
ТУЛЕЙКІ ВОЛЬГА И МІХАСЬ
Інж. ХАНЯЎКІ МАРЫЯ И ЧАСЛАЎ
ШУКЕЛАЙЦЬ АНТОН
ЧАРНЭЦКІЯ АЛЯКСАНДРА И ЯНКА
ЯНОВІЧЫ ВАЛЕНТЫНА И ЯНКА
ЯСЬКЕВІЧЫ ВОЛЬГА, ПАВАЛ І ПЁТРА

Усе вышэй успомненыя Спадарыні й Спадары, замест індывідуальных прывітаньняў, злажылі па 10 даляраў на Выдавецкі Фонд „Беларуса".

ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ І ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ
Беларусам Брадфарду і ўсяе Ангельшчыны шчыра жадае
БЕЛАРУСКІ ГРАМАДЗКІ КЛЮБ У БРАДФАРДЗЕ „САКАВІК"

НАШИМ КЛІЄНТАМ БІЛОРУСАМ
Бажаємо Веселих Свят
І
ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ
HALELUK'S BAR & GRILL
Liquor store, Restaurant, Catering
89 Jersey Avenue, New Brunswick, N. J.
Phone: 247-9566

ШЧЫРЫЯ КАЛЯДНЫЯ ПАЖАДАНЬНІ
здароўя й даўгога жыцьця
ПАЦЫЕНТАМ І ЎСІМ ЗНАЁМЫМ
перасылае
В. В. ВАСІЛЕЎСКІ
40 Quincy Avenue, Passaic, N. J. 778-1006

НАШЫМ КЛІЕНТАМ БЕЛАРУСАМ
жадаем
ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ І ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ
EUROPEAN HOME MADE PROVISIONS
301 Turnpike Road
East Brunswick, N. J.

ПРОЗЬВІШЧЫ НА — СКІ, —ЦКІ — БЕЛАРУСКІЯ

Прашу выбачэньня ў Рэдакцыі й Чытачоў, што гэтым моўным зацемам займу крышку месца. Зацем гэты, адылі, вельмі патрэбны. Не мая віна, што ён будзе надрукаваны, але сп. Юркі Віцьбіча, каторы ў сваіх чысьленых лістох рассылае верш, у якім кажацца, што прозьвішча „Пятроўскі" аднаго Вялікаліцьвіна (Беларуса) — ня беларускае.

Ведама, калі прозьвішча „Пятроўскі" ня беларускае, дык і ўсе іншыя прозьвішчы на —цкі й на — скі, каторыя із — скі (Ракіцкі з Ракіт-скі) таксама ня беларускія. А як гэта датычыцца да Беларуса, дык пытаньне пераходзе за межы мовы й стаецца заразом нацыянальным, ды не такім малым, як можа здавацца.

Як беларускі мовавед, я маю за свой абавязак запярэчыць такому абмыльнаму цьверджаньню. Прозьвішчы Беларусаў на —скі, —цкі — беларускія. Яны паўсталі ад геаграфічных назоваў. Гэтак, прыкладам, ад „Пятрова" або „Пятровічы" (сяло або засьценак) ёсьць прыметнік „пятроўскі", ад „Крывічы" — „крывіцкі", ад „Заслаўе" — „заслаўскі". Як паўсталыя ад геаграфічных назоваў, прозьвішчы на —цкі, —скі ёсьць уза ўсіх славянскіх мовах. Тое, што ў Польшчы такія прозьвішчы вельмі пашырыўшыся ды ня толькі ад геаграфічных назоваў (прыкладам, Ковальскі) і ўважаюць іх там за характарыстычныя польскія й шляхоцкія, ані ня перашкаджае таму, што ў кажнай іншай мове славянскай яны — свае.

Я. Станкевіч

НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД "БЕЛАРУСА"

За апошні месяц (ад справаздачы ў папярэднім нумары газэты) паступілі ў касу нашае газэты падпіска й наступныя ахвяры на Выдавецкі Фонд „Беларуса":

1. Д-р Ул. Набагез	110.00
2. Р. В.	34.00
3. Інж. Л. Норык	30.00
4. Т. В.	29.00
5. Астача з памінальнага абеду па сьв. пам. Д-ру А. Орсу ў Кліўленьдзе	20.00
6. Інж. М. Гарошка	20.00
7. М. Тулейка	20.00
8. Д-р Я. Запруднік	20.00
9. Д-р П. Гайдэль	20.00
10. Беларуская Друкарня ў Сыракузах	16.50
11. М. Кунцэвіч	15.00
12. А. Міцкевіч	15.00
13. Б. Данілюк	15.00
14. А. Субота	15.00
15. Я. Азарка	15.00
16. А. Шукелайць	15.00
17. Д-р Ала і Пранцьш Рамано	10.00
18. Інж. М. Рагуля	10.00
19. Ю. і П. Андрусышын	10.00
20. З. Станкевіч	10.00
21. Каханоўская Я.	10.00
22. У. Р.	10.00
23. К. Жыдаловіч	10.00
24. П. Драздоўскі	10.00
25. Інж. П Алексы	10.00
26. М. Заморскі	10.00
27. Д-р С. Станкевіч	10.00
28. а. В. Кендыш	10.00
29. Інж. В. Станкевіч	10.00
30. Д-р А. Вярбіцкі	10.00
31. Я. Чарнэцкі	10.00
32. Інж. Ч. Ханяўка	10.00
33. Я. Канарчук	10.00
34. В. Стома	10.00
35. Ул. Сыліўка	10.00
36. М. Вярбіцкі	6.00
37. Радыё „Свабода"	6.00
38. Я. Калюцік	5.00
39. А. Шабуня	5.00
40. Л. Стагановіч	5.00
41. В. Міцкевіч	5.00
42. Р. Станкевіч	5.00
43. П. Мірановіч	5.00
44. Б. Даніловіч	5.00
45. С. Гутырчык (за клішэ)	5.00
46. М. Данілюк	3.00
47. Д-р Я. Станкевіч	3.00
48. Ул. Курыла	2.00
49. Х. У.	2.00
50. Х. У.	2.00
51. Н. О.	1.00

БЕЛАРУСЫ З КАНАДЫ

52. Д-р Р. і В. Жук-Грышкевічы	70.00
53. Я. Янцэвіч	10.00
Усяга разам:	**$ 644.50**

Усім тым, што прыслалі грошы, Рэдакцыйная Калегія „Беларуса" выказвае шчырае беларускае дзякуй!